

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE

**OBVLADOVANJE STRESA PRI MLADIH ISKALCIH
ZAPOSLOTITVE**

KATICA CEKOVSKA

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Katica Cekovska, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtorica zaključne strokovne naloge z naslovom Obvladovanje stresa pri mladih iskalcih zaposlitve, pripravljene v sodelovanju s svetovalko doc. dr. Alenko Slavec.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorski in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo zaključne strokovne naloge na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem
 - poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v zaključni strokovni nalogi, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v tekstu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisala;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št. 55/2008 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predložene zaključne strokovne naloge dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorice: _____

KAZALO

UVOD	1
1 MLADI ISKALCI ZAPOSLOTITVE.....	2
1.1 Prednosti mladih iskalcev zaposlitve	2
1.2 Slabosti mladih iskalcev zaposlitve.....	2
1.3 Načini iskanja zaposlitve.....	3
1.3.1 Aktivni način	3
1.3.2 Pasivni način	4
2 TRG DELA IN BREZPOSELNOST	4
2.1 Trg dela	5
2.2 Napoved	6
2.2.1 Trend zmanjševanja brezposelnosti	6
2.3 Brezposelnost	6
2.4 Brezposelnost mladih v Sloveniji.....	7
2.5 Prehod mladih iz izobraževanja na trg dela	7
3 STRES KOT POSLEDICA BREZPOSELNOSTI IN ISKANJA ZAPOSLOTITVE	8
3.1 Kaj je stres	8
3.2 Posledice stresa	9
3.3 Načini obvladovanja stresa.....	9
3.4 Vpliv krize na zdravje	10
4 UKREPI ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI MLADIH V SLOVENIJI.....	11
4.1 Jamstvo za mlade	12
4.1.1 Oprostitev plačila prispevkov za zaposlitev mladih.....	12
4.1.2 Vračilo prispevkov za prvo zaposlitev	12
4.1.3 Mentorstvo za mlade	12
4.1.4 Delovni preizkus za mlade	13
4.1.5 Podjetno v svet podjetništva in spodbujanje samozaposlovanja.....	13
4.1.6 Iz faksa takoj praksa.....	13
5 RAZISKAVA MED MLADIMI ISKALCI ZAPOSLOTITVE.....	13
5.1 Metodologija	13
5.2 Namen in cilj.....	14
5.3 Izvedba ankete.....	14
5.4 Analiza ankete	14
SKLEP.....	23

Literatura in viri	26
--------------------------	----

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Delež registriranih brezposelnih mladih oseb, v letih 2005-2013.....</i>	<i>5</i>
<i>Slika 2: Delež registriranih brezposelnih mladih oseb, za april 2014 in april 2015 (v %).....</i>	<i>5</i>
<i>Slika 3: Posledice stresa</i>	<i>9</i>
<i>Slika 4: Spol anketirancev.....</i>	<i>15</i>
<i>Slika 5: Starost anketirancev</i>	<i>15</i>
<i>Slika 6: Regija prebivanja anketirancev</i>	<i>16</i>
<i>Slika 7: Način iskanja zaposlitve</i>	<i>17</i>
<i>Slika 8: Ali je težko najti zaposlitev?</i>	<i>18</i>
<i>Slika 9: Glavni vzrok za brezposelnost mladih v Sloveniji</i>	<i>21</i>
<i>Slika 10: Nameni, če ne dobijo zaposlitve</i>	<i>22</i>

UVOD

V Sloveniji je že dlje časa veliko govora o problematiki zaposljivosti mladih, ki po končanem šolanju težko pridejo do zaposlitve. Ker se tudi sama bližam koncu študija in bom kmalu diplomirala, se mi poraja vprašanje, ali bom uspešna pri iskanju zaposlitve. Zanima me, ali je dejansko stanje res tako negotovo, da težko pridemo do zaposlitve in zato ni druge možnosti, kot iskanje zaposlitve v tujini. Zanima me tudi, kako kriza vpliva na mlade iskalce zaposlitve, in kako se spopadajo z različnimi dejavniki, ki na njih vplivajo ob številnih zavrnitvah.

Namen zaključne strokovne naloge je predstaviti, kako je kriza v Sloveniji vplivala na mlade iskalce zaposlitve, oziroma kateri dejavniki vplivajo na njih zaradi neuspešnega iskanja zaposlitve. Naloga je pomembna zaradi aktualne in pereče teme, saj je v Sloveniji vse več brezposelnih in je težko najti zaposlitev.

Cilj zaključne strokovne naloge je analizirati literaturo s tega področja in nato narediti raziskavo med mladimi iskalci zaposlitve. S pomočjo te raziskave bom pridobila podatke, na podlagi katerih bom lahko preverila, ali teoretičen del drži tudi v resničnem življenju. Cilj zaključne strokovne naloge je tudi predlagati mladim iskalcem zaposlitve, kako uspešno iskati zaposlitev, kako se spoprijemati s številnimi zavrnitvami, ter podati predloge za zmanjšanje brezposelnosti.

V zaključni strokovni nalogi bom poiskala odgovore na naslednja **raziskovalna vprašanja**:

- Kateri so vzroki za brezposelnost mladih v Sloveniji?
- Ali država vlaga v zmanjšanje brezposelnosti mladih?
- Ali mladi iskalci zaposlitve iščejo zaposlitev na pravi način?
- Ali brezposelnost vpliva na zdravje mladih iskalcev zaposlitve?

Do odgovorov na vprašanja bom prišla s pomočjo **sekundarnih podatkov** (knjige, strokovni članki,...) in **primarnih podatkov** (z izvedbo ankete). Anketo bom izdelala s pomočjo spletne aplikacije, ki nudi storitev anketiranja. V anketi bodo sodelovali mladi od 15 do 29 leta.

V prvem poglavju bom predstavila mlade iskalce zaposlitve, njihove prednosti in slabosti na trgu dela, ter na kakšen način lahko uspešno najdejo zaposlitev. V drugem poglavju bom opisala kakšne so razmere na trgu dela, kako se giblje brezposelnost mladih v Sloveniji, ter kakšen je prehod mladih iz izobraževanja na trg dela. V tretjem poglavju bo opisan stres, kot posledica brezposelnosti in iskanja zaposlitve, v četrtem poglavju pa bodo opisani ukrepi za zmanjšanje brezposelnosti mladih. Nato sledi empirični del zaključne strokovne naloge, kjer bom analizirala pridobljene odgovore iz spletne ankete.

1 MLADI ISKALCI ZAPOSLOTITVE

Konec šolanja pomeni začetek iskanja zaposlitve, ki igra pomembno vlogo, saj je pomemben mejnik v življenju. Zaposlitev predstavlja spremembo v načinu življenja, saj se mladi iskalci zaposlitve soočijo z veliko odgovornostjo. Mladi iskalci zaposlitve vstopajo na trg dela prvič in večinoma brez potrebnih izkušenj, zato so za delodajalce manj privlačni (Znidarsič, Bernik & Maric, 2011, str. 701-713).

Tudi Zaletel in Prah (2012, str. 245) se strinjata, da so mladi iskalci zaposlitve sveži s fakultete in brez delovnih izkušenj, zato so toliko bolj nepriljavni za delodajalce. Delodajalcem je potrebno izpostaviti prednosti, ki jih nudijo pred drugimi kandidati in jih tako prepričati, zakaj smo ravno mi boljši od ostalih.

1.1 Prednosti mladih iskalcev zaposlitve

Znidarsič et al (2011, str. 701-713) menijo, da je ključna prednost mladih iskalcev zaposlitve najnovejše znanje, ki ga prinesejo iz vzgojno-izobraževalnega procesa. Poleg tega imajo sposobnosti in spretnosti, ki jih delodajalci potrebujejo, npr. računalniška spretnost, jezikovna znanja itd. S tem, da lahko mladi njihovo sveže in najnovejše znanje s fakultete zelo dobro izkoristijo, se strinjata tudi Zaletel in Prah (2012, str. 246). Menita, da je prednosti, ki jih mladi iskalci prve zaposlitve nudijo kar nekaj, predvsem to, da se hitro učijo in se hitreje prilagajajo novim tehnologijam, ki so danes prisotne vsepovsod.

S študijem v tujini naj mladi ne bi pridobili le znanja, temveč tudi ključne generične spretnosti, ki jih delodajalci zelo cenijo. Možnost zaposlitve naj bi si povečali ravno z mednarodnimi izkušnjami, saj imajo kandidati s tem boljši položaj na trgu dela. S tem lahko pridobijo takšne osebne lastnosti, ki jih večina delodajalcev išče. Torej odločnost, strpnost, sposobnost reševanja težav in samozavest so le nekatere izmed lastnosti, ki študentom ne nudijo samo večje možnosti za zaposlitev, ampak bogatijo tudi družbene stike in širijo obzorja (Remec, 2014, str. 21).

1.2 Slabosti mladih iskalcev zaposlitve

Delodajalci so v splošnem zadovoljni s stopnjo teoretičnega znanja, vendar pa kot glavni problem mladih iskalcev zaposlitve izpostavljajo pomanjkanje delovnih izkušenj (Pavlin, b.l., str. 9). Mnenja, da je glavna konkurenčna pomanjkljivost mladih iskalcev zaposlitve pomanjkanje delovnih izkušenj, so tudi Znidarsič et al (2011, str. 701-713). Tudi na Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije (v nadaljevanju ZSSS) pravijo, da zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj mladi iskalci zaposlitve težko dobijo prvo zaposlitev, saj delodajalci zahtevajo ravno te, poleg ostalih kompetenc. Večina mladih iskalcev zaposlitve pridobi te izkušnje v času formalnega izobraževanja v obliki dela preko študentskega servisa, neformalnega izobraževanja in priložnostnega učenja. Na Kariernih centrih Univerze v Ljubljani dodajajo, da delodajalci ne

iščejo samo delovnih izkušenj, ampak tudi komunikacijske in socialne veščine. Med te sodijo fleksibilnost, organizacijske sposobnosti, motiviranost in samoiniciativnost, timsko delo ter delo z ljudmi. Melink in Pavlin (2013, str. 30) se strinjata z navedenimi kompetencami saj tudi sama opredeljujeta timsko delo in organiziranje kot pomembni veščini, dodajata pa tudi sposobnost reševanja problemov in sposobnost vodenja.

1.3 Načini iskanja zaposlitve

Mladi lahko že z opravljanjem različnih del med izobraževanjem pridobijo delovne izkušnje z raznovrstnih področij. Raziskave kažejo, da vsak drugi študent, ki v času izobraževanja v podjetju opravlja študentsko delo, kasneje tam tudi dobi redno zaposlitev. Pri tem gre za postopen proces, kjer lahko študent prenese svoje znanje v prakso in s tem pridobi bogate praktične izkušnje. S tem podjetje prihrani čas pri iskanju novega kadra, saj imajo na ta način že preverjenega kandidata (P.R., 2015).

Na Kariernem Centru Univerze v Ljubljani svetujejo, da je pri iskanju zaposlitve zaželeno uporabiti več načinov hkrati, saj si mladi iskalci zaposlitve s tem zagotovijo večje možnosti za uspešno iskanje zaposlitve.

Poznamo namreč dva načina iskanja zaposlitve: aktivni način in pasivni način. Na zaposlitvenem portalu Zaposlen.com opredeljujejo aktiven način iskanja zaposlitve (skriti trg) kot iskanje zaposlitve, kjer iskalci zaposlitve sami poiščejo in vzpostavijo stik s podjetji, medtem ko pri pasivnem načinu iskanja zaposlitve (odprti trg) iskalci zaposlitve opazujejo in spremljajo trg delovne sile, ter čakajo na objavo prostega delovnega mesta. Oba načina iskanja zaposlitve razlagam v nadaljevanju.

1.3.1 Aktivni način

Med aktivne načine iskanja zaposlitve sodijo:

- mreženje (znanci, sorodniki, udeležbe na strokovnih konferencah itd.),
- socialna omrežja, kot sta LinkedIn, Facebook,
- prostovoljno delo,
- zaposlitveni in karierni sejmi,
- usmerjeno komuniciranje s podjetji,
- iskanje in uresničevanje poslovne ideje (priprava poslovnega načrta, samozaposlitev).

Pri iskanju službe je večja verjetnost za uspeh učinkovito mreženje. Več ljudi poznamo, boljše so naše možnosti pri iskanju delovnega mesta. Vendar pa je pri mreženju slabost ta, da smo omejeni le na delovna mesta, kjer imamo osebne povezave (MacFadden, 2011, str. C.6), zato je toliko bolj pomembno, da iskalci zaposlitve usmerijo energijo v nova znanja in pridobivanje kakovostnih poznanstev. Če so na nekem področju dobri, je treba to pokazati tudi v priporočilu,

saj podjetja dajejo vse večjo pozornost kandidatom z dobrim priporočilom (Smrekar, 2015, str. 15).

1.3.2 Pasivni način

Med pasivne načine iskanja zaposlitve sodijo:

- iskanje prek Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje,
- zaposlitvene agencije (Adecco, Catro, Kadis, Advise, Manpower itd.),
- zaposlitveni portali (Zaposlitev.net, MojeDelo.com, mojaZaposlitev.si, Kariera.si),
- vpis v baze zaposlitvenih agencij in portalov,
- prijava na tiskane ali internetne zaposlitvene oglase,
- pošiljanje prošenj na slepo.

Na Kariernem Centru Univerze v Ljubljani menijo, da preko pasivnega načina iskanja zaposlitve delo najde 20% iskalcev zaposlitve, medtem ko preko aktivnega načina iskanja zaposlitve preostalih 80% iskalcev zaposlitve. Tudi na Študentskem servisu se strinjajo, da je 80% prostih delovnih mest zapolnjenih preko aktivnega načina iskanja zaposlitve. Enakega mnenja so tudi na zaposlitvenem portalu MojeDelo.com, kjer menijo, da 20% iskalcev zaposlitve najde delo preko prijave na tiskane in spletne zaposlitvene oglase, preko Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, ter preko agencij za zaposlovanje, ostalih 80 % iskalcev zaposlitve pa preko mreženja in drugih aktivnih načinov iskanja zaposlitve.

Navedene trditve je mogoče utemeljiti z razmišljanjem Palčiča, ki v priročniku Prvi koraki do zaposlitve opisuje, da s čakanjem na objavo prostih delovnih mest, veliko iskalcev zaposlitve izgubi priložnost za pridobitev delovnega mesta, saj večina podjetij kandidate zaposli, če ti sami stopijo v stik s podjetjem, jih poiščejo preko baze življenjepisov ali preko priporočil. Torej je potrebno biti aktiven iskalec zaposlitve, se pozanimati kdo v izbranem podjetju odloča o zaposlitvi, ter pripraviti prepričljive argumente, zakaj smo ravno mi boljši od ostalih kandidatov.

Iskanje zaposlitve je dolgotrajen proces, zato je potrebno veliko truda in vztrajnosti. Da smo pri iskanju zaposlitve čim bolj uspešni, je pomembno, da znamo oceniti lastno produktivnost (Böheim, Horvath & Winter-Ebmer, 2011, str. 778).

2 TRG DELA IN BREZPOSELNOST

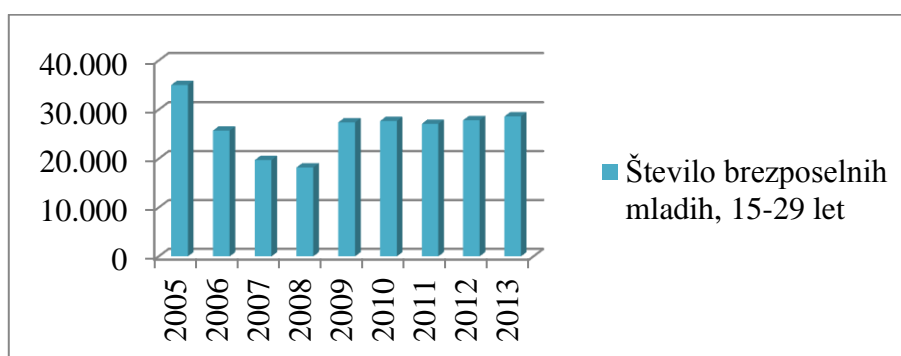
Več kot polovica članic Evropske unije je bila ob koncu leta 2008 v recesiji. (Podmenik, 2013, str. 47). Svetovna kriza se je hitro širila po večini držav evropske unije, v zadnjem četrtletju, leta 2008, pa se je pojavila tudi v Sloveniji z močnim padcem izvoza in posledično domačega povpraševanja. Kriza v Sloveniji je zaznamovana z dvema velikima padcema. Prvi padec je bil leta 2009, drugi pa leta 2012. Varčevalni ukrepi, ki so bili sprejeti z namenom zmanjšanja javne porabe, so negativno vplivali na rast, ki je po dveh letih šibkega okrevanja postala negativna v

letu 2012 (Kržan, 2014, str. 323-348). V letnem poročilu o izvajanju ukrepov države na trgu dela, Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ) ugotavlja, da je v letu 2014 slovensko gospodarstvo začelo okrevati, saj se nadaljuje rast izvoza, še posebej v države članice EU.

2.1 Trg dela

Na sliki 1 prikazujem delež registriranih brezposelnih mladih oseb, ki se je več let pred začetkom krize zmanjševal. Slika 1 prikazuje, kako je gospodarska kriza korenito povečala delež registriranih brezposelnih mladih oseb.

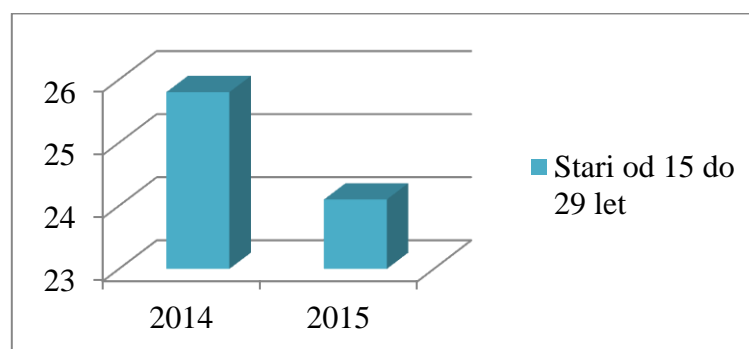
Slika 1: Delež registriranih brezposelnih mladih oseb, v letih 2005-2013

Vir: Zavod RS za zaposlovanje v sodelovanju z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, *Mladi in trg dela, 2013*.

Iz slike 1 lahko razberemo, da se je do leta 2008 delež brezposelnih mladih zniževal, v prvem letu krize pa je ta delež hitro narasel. Če primerjamo leti 2008 in 2009, se je delež brezposelnih mladih iz leta 2008 na leto 2009 povečal iz 18.223 brezposelnih mladih na 27.424 brezposelnih mladih. Na sliki 2 prikazujem delež registriranih brezposelnih mladih oseb v letošnjem in lanskem letu, za mesec april.

Slika 2: Delež registriranih brezposelnih mladih oseb, za april 2014 in april 2015 (v %)

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2015.

Iz slike 2 lahko opazimo, da se je delež zgoraj navedenih registriranih brezposelnih mladih oseb spremenil. Delež oseb, starih od 15 do 29 let, se je v aprilu 2015 glede na april 2014 zmanjšal in sicer za več kot odstotno točko - iz 25,8 % na 24,1 %.

Podmenik (2013, str. 126-127) pa opozarja, da naj bi kljub zgoraj prikazanim podatkom, bilo dejansko število višje. Strokovnjaki in raziskovalci s tega področja so mnenja, da je dejanska brezposelnost v Sloveniji višja od tiste, ki jo prikazujejo podatki o registrirani brezposelnosti. Do tega odstopanja prihaja predvsem zato, ker se precejšen delež mladih ne registrira na Zavodu za zaposlovanje. Eden izmed glavnih vzrokov za neregistriranje na Zavodu za zaposlovanje je ta, da se mladi diplomanti v Sloveniji vpisujejo v druge visokošolske programe, ker lahko s statusom študenta še naprej opravljajo dela preko študentskega servisa.

2.2 Napoved

Na Uradu za makroekonomske analize in razvoj (v nadaljevanju UMAR), dvakrat letno pripravijo napovedi gospodarskega gibanja. Na UMAR-ju so napovedali, da se bo v obdobju 2015 - 2017 ob okrevanju gospodarstva in rasti zaposlenosti, število registriranih brezposelnih oseb postopoma zniževalo. Ob pričakovanem nadaljnjem okrevanju gospodarstva, se bo zniževanje registrirane stopnje brezposelnosti še naprej nadaljevalo, zaradi ugodnejših možnosti za zaposlitev pa bo tudi iskalcev prve zaposlitve manj.

Od aprila lani se število registriranih brezposelnih oseb znižuje. Na zniževanje števila registriranih brezposelnih oseb kažejo tudi podatki na Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ). V letošnjem aprilskem obvestilu za javnost so zapisali, da je v primerjavi z lanskim aprilom za 7 % manj brezposelnih.

Kljub temu, da gospodarsko okrevanje Slovenije poteka počasi, so gospodarski obeti pozitivni. (UMAR, 2015, str. 1-96).

2.2.1 Trend zmanjševanja brezposelnosti

Trend zaposlovanja mladih med 15. in 29. letom naj bi se v Sloveniji izboljševal (Kužet, 2014, str. 6). Na ZRSU-ju so zabeležili trend zmanjševanja brezposelnosti. Ta naj bi bil v letu 2015 bistveno večji kot v letu 2014, saj je bilo konec aprila letos za 3,8% manj brezposelnih kot konec leta 2014, kar nakazuje na bolj ugodna gibanja na trgu dela.

2.3 Brezposelnost

Brezposelnost je posledica makroekonomskega neravnovesja, ki prizadene del prebivalstva, zaradi pomanjkanja zadostnega števila delovnih mest (Zamfir, 2012, str. 125-144). Ko gospodarstvo upade, se ljudje selijo v bolj uspešne države. V času krize je zabeleženo povečano izseljevanje v države z boljšim gospodarstvom (Mihi-Ramírez, Rudžionis & Kumpikaitė, 2014,

str. 122-129). V zadnjih letih se v boju za preživetje mnogo ljudi odloči za iskanje novih priložnostih oziroma za selitev v tujino, kar pričajo tudi podatki statističnega urada o dosegu rekordnega števila odselitev v letu 2012. (Kužet, 2014, str. 6).

Zaposlovanje predstavlja socialno-ekonomsko neodvisnost, s tem pa daje možnost dolgoročnega načrtovanja življenja, kariere in družine, zato so v današnjem času na udaru predvsem mladi, ki jih najbolj prizadenejo spremembe na gospodarskem in socialnem področju (Znidarsič et al, 2011, str. 701-713). Na Centru za raziskovanje postjugoslovanskih družb (v nadaljevanju CEPYUS) pa ugotavljajo, da se je v boj za preživetje pripravljena odseliti približno tretjina slovenske mladine. Med najbolj zaželene destinacije za mlade sodijo Avstrija, Nemčija in ZDA.

2.4 Brezposelnost mladih v Sloveniji

Po skoraj osmih letih od začetka krize, se Evropa še zmeraj bori, da si opomore. Ne glede na socialno-ekonomski razvoj države, je brezposelnost mladih izziv za vse države (Marginean, 2014, str. 613-620). Tako kot v celotni Evropski uniji, je tudi v Sloveniji velik problem zaposljivost mladih iskalcev zaposlitve. Začetek gospodarske krize je poslabšal razmere na trgu in v tem težkem položaju so še posebej ranljivi mladi, ki po diplomi nimajo ustreznih delovnih izkušenj za takojšnjo zaposlitev (Znidarsič et al, 2011, str. 701-713).

Tudi Podmenik (2013, str. 51) ugotavlja, da se je zaradi povečanega pritiska v smeri prilagajanja razmeram na trgih dela in prehodom mladih iz izobraževanja v zaposlitev, povečalo število raziskav, ki se ukvarjajo z zaposlovanjem mladih diplomantov. Lavrič & et al. (2010, str. 143) opozarjajo, da imajo med mladimi diplomanti bistveno otežen položaj pri iskanju zaposlitve mlade diplomantke. Za tako situacijo obstajajo vsaj trije tehtni razlogi. Prvi razlog je, da pri ženskah bolj prevladuje terciarna izobrazba, saj je ta za skoraj dvakrat večja od deleža moških s terciarno izobrazbo. Drugi razlog je, da se diplomantke osredotočajo predvsem na področja, kjer je stanje glede zaposljivosti težje. Večinoma se osredotočajo področja izobraževanja, na družboslovje in humanistiko, ter zdravstvo in socialo. Kot tretji razlog pa naj bi bila vzrok večja odsotnost z dela, zaradi rojstev in skrbi za otroke.

Na mladinskem trgu dela so raziskave pokazale, da spremembe na trgu dela prizadenejo predvsem mlade iskalce zaposlitve, med njimi pa so tudi tisti z najvišjimi stopnjami izobrazbe. S tem se strinja tudi Vlada Republike Slovenije, ki pravi, da so ravno mladi med 15. in 29. letom starosti postali ena izmed najbolj ranljivih skupin prebivalstva v času gospodarske krize. Po podatkih MDDSZ pa naj bi mladi diplomanti v povprečju 8 mesecev iskali prvo zaposlitev.

Za gospodarski in socialni razvoj države je ključnega pomena uporaba potenciala mladih in ustvarjanje ugodnega okolja, kjer lahko razvijajo svoje znanje. (Znidarsič et al, 2011, str. 701-713).

2.5 Prehod mladih iz izobraževanja na trg dela

Prehod iz šole do zaposlitve je ena izmed povezav, ki odraža kvaliteto med obema najbolj pomembnima sistemoma sodobne družbene reprodukcije, to sta izobraževanje in trg dela. Zelo pomembno vprašanje pri mladih je, ali naj zapustijo šolanje, ali naj se še naprej izobražujejo. Ker mladi iskalci zaposlitve ne dobijo zaposlitve, se odločijo za nadaljevanje študija. Podaljševanje izobraževanja je postal svetovni fenomen, in tudi Slovenija ni nobena izjema temu pojavu podaljševanja prehoda v zaposlitev.

Mednarodne raziskave kažejo, da imajo države z dobro povezavo med izobraževanjem in usposabljanjem (dualni sistem), boljši prehod mladih iz šolanja v zaposlitev (Marginean, 2014, str. 613-620). Podaljševanje izobraževanja nudi študentom veliko prednosti, kot so socialno zavarovanje, ugodni kuponi za obroke, možnost dela preko študentskega servisa itd. Po drugi strani pa podaljševanje izobraževanje povzroča dolgoročno materialno odvisnost od staršev (Kuhar & Reiter, 2012, str. 211-226).

Na fakulteti Alma Mater Europaea – ECM so prepričani, da bi diplomanti morali biti iskan kader in ne iskalci zaposlitve, zato imajo temu primerno razpisane študijske programe za poklice, ki jih primanjkuje in so kasneje dejansko zaposljivi (Ščuka, 2015, str. 1).

3 STRES KOT POSLEDICA BREZPOSELNOSTI IN ISKANJA ZAPOSLOTITVE

Ritem življenja postaja vse hitrejši, saj živimo v svetu, kjer se vse hitro razvija, te spremembe pa od nas zahtevajo prilagajanje. Spreminja se veliko stvari, od tehnologije, družbenih navad, pa vse do vrednot in družbene strukture. Z nastalimi spremembami se mora soočiti vsak, od posameznika pa je odvisno, kako se na te spremembe odzove (Treven, 2005, str. 13).

3.1 Kaj je stres

Obstajajo različne definicije stresa. Slovensko društvo za nevroznanost (v nadaljevanju SiNAPSA) ter Dernovšek, Gorenc in Jeriček (2006, str. 8) opredeljujejo stres z enako definicijo, in sicer: »Stres je fiziološki, psihološki in vedenjski odgovor posameznika, ki se poskuša prilagoditi [...] dražljajem (stresorjem). Stresor pa je dogodek, [...], ki ga posameznik doživi kot stresni element, katerega rezultat je stres.« S tako definicijo se strinjajo tudi na Inštitutu za psihoterapijo in psihosocialno pomoč, kjer menijo, da je stres fiziološki, psihološki in vedenjski odziv posameznika na vsako spremembo, na katero se je potrebno prilagoditi. Tudi slovenska farmacevtska generična družba Lek podobno definira stres, in sicer kot čustveni, duševni, telesni in vedenjski odziv posameznika na morebitni škodljivi stresni dejavnik (stresor).

Treven (2005, str. 44) ugotavlja, da se ljudi na stres različno odzovejo. Tudi na SiNAPSA se strinjajo, da stres ne vpliva enako na vse ljudi, zato je pri tem pomemben odziv posameznika. Menijo, da to, kako se posameznik odzove na stresno situacijo, določa predvsem njegova osebnost, pretekle izkušnje, okoliščine, medosebni odnosi z ljudmi in življenjska naravnost.

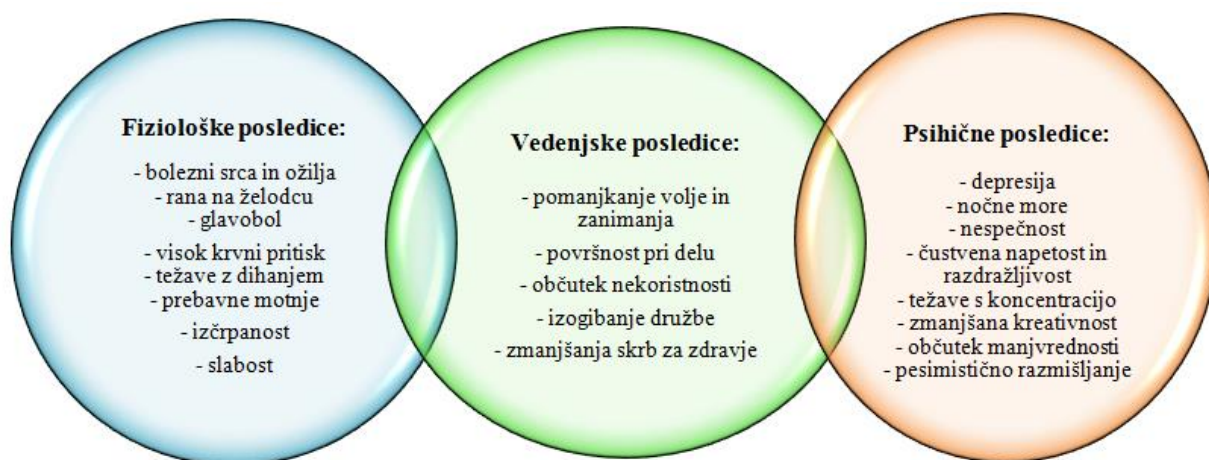
Tudi na Lek-u se strinjajo, da je zelo pomembna življenjska naravnost posameznika, in poleg navedenih lastnosti dodajo še znanje ter telesno pripravljenost. Oboji so mnenja, da bo določen dogodek za nekatere predstavljal velik stres, medtem pa bo za nekatere predstavljal večjo spodbudo, motiviranost in učinkovitost v življenju. Poznamo torej pozitivni in negativni stres. Pozitivni stres je za normalno življenje celo zaželen, saj spodbuja delavnost in ustvarjalnost (Treven, 2005, str. 43), Dernovšek et al (2006, str. 8) pa opozarjajo, da problem nastane predvsem takrat, ko se naenkrat pojavi preveč stresnih situacij.

3.2 Posledice stresa

Iz izpeljanih definicij stresa, lahko opredelimo posledice kot fiziološke, vedenjske in psihološke posledice. Opredeljene posledice stresa lahko ponazorimo z naslednjo sliko, kjer so prikazane tudi morebitne težave, ki se pojavijo v sklopu posamezne vrste posledic.

Slika 3 prikazuje tri kroge in njihovo prepletanje. Na sliki vidimo sklop fizioloških, vedenjskih in psihičnih posledic stresa. Krogi, se med seboj prepletajo in vplivajo drug na drugega, kar pomeni, da posameznik lahko doživlja več različnih posledic stresa.

Slika 3: Posledice stresa

Vir: Lek, Stres, 2015.

3.3 Načini obvladovanja stresa

Krapež (2009, str. 25) meni, da se moramo naučiti obvladovati stres, saj imamo na voljo veliko metod za obvladovanje le tega. Da bi učinkovito obvladali stres in obdržali ravnovesje, je pomembno preučiti vzrok stresa, oziroma se ga naučiti upravljati (Looker & Gregson, 1993, str. 109). Bertoncej (2011) opozarja, da metode obvladovanja stresa niso za vse ljudi enako učinkovite, saj smo ljudje različni in se različno odzivamo na stresorje. Pri tem je pomembno, da posameznik sam ugotovi, kateri je zanj pravi način in pristop. Za učinkovite načine soočanja s

stresom velja, da ugotovimo vzrok stresa, nato pa ga poskušamo odpraviti. Če nam vzroka za stres ne uspe odpraviti, se lahko osredotočimo na spremembo odziva in skušamo sprostiti napetost (Kovač, 2014). Ravnotežje bo lažje vzpostavljeno, če bodo izdelane strategije spoprijemanja (Dernovšek et al, 2006, str. 15). Treven (2005, str. 13) uvršča med uspešne individualne strategije redno fizično aktivnost, zdrav življenjski slog in upravljanje časa. Elkin (2014, str. 341-342) se strinja, da se je potrebno naučiti učinkovitega obvladovanja časa, saj lahko na takšen način razvijemo še učinkovite strategije organiziranosti.

Znanstveniki so že od nekdaj predvidevali, da je stres vzrok za nastanek najrazličnejših bolezni, vendar tega niso mogli dokazati. V današnjih časih pa raziskave potrjujejo, da je stres eden izmed vzrokov za nastanek najrazličnejših bolezni (Krapež, 2009, str. 25). V Evropi je po nekaterih ocenah od 50% do 75% današnjih boleznih posledica stresa (Treven, 2005, str. 13). Tudi Dernovšek et al (2006, str. 8) so podobnega mnenja, pravijo da je ta odstotek celo večji in sicer kar od 70% do 80% vseh obiskov pri zdravniku, naj bi bilo zaradi bolezni, ki so posledica stresa. Po najnovejših podatkih svetovne zdravstvene organizacije pa ocenjujejo, da je kar do 90% vseh obiskov pri zdravniku zaradi bolezni, ki so povezane s stresom. Iz zgoraj navedenih podatkov torej lahko opazimo, da iz leta v leto vse bolj narašča odstotek bolezni, ki so povezane s stresom.

3.4 Vpliv krize na zdravje

Leta 2008 je svetovna gospodarska kriza povzročila brezposelnost po skoraj vsem svetu. Gospodarska kriza se običajno rešuje z varčevanjem (s krčenjem socialnih, zdravstvenih in delavskih pravic), kar pa prizadene tiste, ki so najmanj krivi in škoduje njihovemu zdravju. To je kot del človeškega kapitala zelo pomembno pri produktivnosti in ekonomskem uspehu. Brezposelnost v času gospodarske krize je na ljudi vplivala v obliki treh vrst stiske, in sicer kot finančna stiska, fizično zdravje ter duševno zdravje (Chen & et al., 2012, str. 597). Da je zdravje zelo pomemben dejavnik se strinjajo tudi Egan, Daly in Delaney (2015, str. 11-17), ki pravijo, da je pri ustvarjanju ekonomskega uspeha pomemben dejavnik duševno zdravje posameznika. Butterworth, Leach, Pirkis in Kelaher (2012, str. 1013-1021) so podobnega mnenja, saj opisujejo, da duševno zdravje vpliva na daljše trajanje brezposelnosti, in s tem veliko vpliva na ustvarjanje ekonomskega uspeha. Tudi Kužet (2014, str. 6) opisuje, da na duševno zdravje ljudi vpliva brezposelnost, kar pa lahko povzroči številne **resne posledice**.

V času krize je po številnih raziskavah ugotovljen porast psihičnih motenj, predvsem motnje na katere vpliva stres, to so razne oblike depresije. Velik vpliv na samomorilsko vedenje ima ekonomska kriza, saj so pred začetkom krize opazili padec števila samomorov, v zadnjih letih pa se je število samomorov zvišalo. V lanskoletni opravljeni slovenski raziskavi, se je izkazalo, da je bilo več samomorov storjenih v tistih regijah, kjer je večja brezposelnost (STA, 2014, str. 1). Tudi Ule (2012, str. 5-14, 205, 211) opisuje, da se je od leta 2007 v Evropi stopnja samomorilnosti zelo povečala, še posebej v državah, ki jih je kriza najbolj prizadela.

Kot sem že omenila, so v času gospodarske krize mladi ena izmed najbolj ranljivih skupin, ki jih kriza prizadene. Zaradi brezposelnosti se mladi težje osamosvojijo, posledica tega pa so socialna in ekonomska izključenost, psihološke težave (slaba samopodoba, depresija) in stanovanjska problematika. O enakih posledicah brezposelnosti se strinjajo tudi Znidarsič et al (2011, str. 701-713), ki menijo, da socialna izključenost prispeva k ekonomski prikrajšanosti, družbeni izolaciji in težavam z duševnim zdravjem. Poleg tega brezposelni mladi kasneje zapustijo dom in starše, ter posledično kasneje ustvarijo lastne družine, to pa vodi v znižanje stopnje rodnosti. Tudi Ule (2009) meni, da mladi zaradi težav na trgu dela podaljšajo bivanje pri starših in se s tem posledično odločijo za poznejše ustvarjanje lastne družine. Ob rednem dohodku je posameznikovo duševno zdravje boljše, predvsem zaradi občutka večje finančne varnosti (O'Campo & et al., 2015, str. 88-94). Podmenik (2013, str. 15) svetuje, da je kljub temu, da težko najdemo ustrezno zaposlitev, potrebno ohraniti samozaupanje in samozavest.

4 UKREPI ZA ZMANJŠANJE BREZPOSELNOSTI MLADIH V SLOVENIJI

Za našo svetlo prihodnost je potrebna gospodarska rast, torej potreben je denar, tega pa ne najdemo na vsakem koraku, ampak ga je treba ustvariti in pravilno usmeriti. Naša država bi morala ugotoviti, katere so njene prednosti v primerjavi z drugimi državami in vztrajati pri dobrih projektih, slabe pa je potrebno opustiti, ter si postaviti konkretne in merljive cilje. Opredeliti je torej treba prednosti in slabosti, oceniti pa jih je potrebno celovito, ne samo delno (Toplak, 2014, str. 10). V obdobju krize je potrebno dobro premisliti, kakšne ukrepe sprejeti, da bodo tako kratkoročno kot dolgoročno pozitivno vplivali na zdravje celotnega prebivalstva (Grošelj, 2012, str. 5).

MDDSZ daje velik poudarek na izboljšanje položaja brezposelnih mladih na trgu dela. Aktivna politika zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) je nabor ukrepov in programov. Na ZRSZ opredeljujejo naslednje namene aktivne politike zaposlovanja:

- uskladiti ponudbo in povpraševanje na trgu dela,
- zmanjšati brezposelnost in povečati zaposlenost,
- okrepiti usposobljenost posameznikov.

Na MDDSZ dodajo še:

- hitrejša aktivacija brezposelnih, predvsem mladih in starejših,
- odprave strukturnih neskladij na trgu dela na področju potrebnih znanj in veščin za zasedanje razpoložljivih delovnih mest,
- izboljšanje konkurenčnosti gospodarstva z vlaganji v zaposlene,
- delovna in socialna vključenost ranljivih skupin na trgu dela.

V nadaljevanju opisujem nekaj ukrepov, ki se izvajajo v okviru zmanjšanja brezposelnosti mladih v Sloveniji.

4.1 Jamstvo za mlade

Je načrt, ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela januarja 2014, katerega namen je izboljšati položaj mladih na trgu dela. V okviru Jamstva za mlade je združenih več kot 30 ukrepov, s katerimi se bo omogočil lažji prehod iz izobraževanja v zaposlitev.

Cilji Jamstva za mlade so:

- izboljšati prehod iz izobraževanja v zaposlitev,
- hitrejša aktivacija mladih brezposelnih,
- zmanjšanje brezposelnosti.

Republika Slovenija s sprejetjem Jamstva za mlade jamči, da bo vsaki mladi osebi stari do 29 let ponujena zaposlitev v naslednjih dveh letih. Program Jamstvo za mlade združuje 36 ukrepov. Nekatere izmed njih opisujem v spodnjem besedilu.

4.1.1 Oprostitev plačila prispevkov za zaposlitev mladih

Na ZRSZ spodbujajo, naj delodajalci uveljavijo dveletno oprostitev plačila prispevkov, če za nedoločen čas zaposlijo mlade brezposelne osebe. Pogoji za oprostitev plačila prispevkov je, da delodajalec zaposli mlade, ki so stari do 30 let in so neprekinjeno najmanj 3 mesece prijavljeni v evidenci brezposelnih oseb. Po podatkih Finančne uprave Republike Slovenije je v obdobju od 1. 11. 2013 do 31. 12. 2014, približno 2.500 delodajalcev uveljavilo navedeni program. V tem obdobju se je za nedoločen čas zaposlilo več kot 3.000 mladih brezposelnih, od tega naj bi bilo 60% moških in 40% žensk.

4.1.2 Vračilo prispevkov za prvo zaposlitev

Na ZRSZ spodbujajo delodajalce, da prvič za nedoločen čas zaposlijo mlajše od 26 let ali mamo, ki skrbi za otroka do 3. leta starosti, in tako uveljavijo dveletno oprostitev plačila prispevkov za delodajalce. Zaposlitev mora potekati neprekinjeno najmanj 2 leti.

4.1.3 Mentorstvo za mlade

Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije spodbuja delodajalce, da zaposlijo osebo, ki se bo prvič zaposlila in je stara do 30 let, ter hkrati na ta način usposobijo mentorja, ki je starejši od 50 let, ima vsaj srednjo poklicno izobrazbo in je najmanj 1 leto zaposlen v podjetju. V okviru tega projekta so organizirane tudi brezplačne delavnice, kjer izkušeni predavatelji

usposobijo mentorje za nadaljnje mentorstvo. S tem ukrepom se prenašata medgeneracijsko znanje in izkušnje, delodajalci pa pridobijo subvencijo za zaposlitev in izvajanja mentorstva.

4.1.4 Delovni preizkus za mlade

ZRSZ vabi delodajalce, da preizkusijo mlade brezposelne, ki so stari do 30 let. S pomočjo Delovnega preizkusa za mlade, delodajalci lahko spoznajo in ocenijo znanje, veščine ter spretnosti mladega iskalca zaposlitve, preden se odločijo za sklenitev delovnega razmerja. Delovni preizkus za mlade mora trajati najmanj 100 ur do največ enega meseca, v tem času pa mladi iskalci zaposlitve prejmejo dodatek za aktivnost in prevoz. V lanskoletnem razpisu so predvidevali, da bo vključenih 2.770 mladih brezposelnih, na MDDSZ pa so zapisali, da je bilo do konca leta 2014 dejansko prijavljenih 1.694 mladih brezposelnih. V letošnjem razpisu pa predvidevajo, da bo vključenih približno 1.250 brezposelnih mladih.

4.1.5 Podjetno v svet podjetništva in spodbujanje samozaposlovanja

Regionalni center za razvoj (v nadaljevanju RCR) je vodilni partner, ki izvaja omenjeni program po vsej Sloveniji. Program je namenjen mladim visoko izobraženim brezposelnim osebam (tisti, ki imajo višjo, visoko izobrazbo, magistrski ali doktorski naziv). S tem programom se mladim omogoči razvijanje svoje podjetniške ideje in znanja, saj tako krepijo svoje konkurenčne sposobnosti na trgu dela. Na ta način prispevajo k razvoju novih delovnih mest, saj dajejo priložnost regijam, da v domačem okolju ustvarijo nova podjetja. Cilj programa je med drugim tudi ta, da se posamezniki v obdobju enega leta samozaposlijo oziroma ustanovijo lastno podjetje.

4.1.6 Iz faksa takoj praksa

V okviru zmanjšanja brezposelnosti se letos izvaja program Iz faksa takoj praksa. Namen tega programa je povezati izobraževanje s potrebami na trgu dela in spodbuditi pridobivanje delovnih izkušenj izobraženih mladih (MDDSZ, 2014, str. 6). Žišt (2015, str. 3) dodaja, da se s tem programom bistveno izboljšajo zaposlitvene možnosti mladih, saj po zaključenem programu postanejo bolj konkurenčni na trgu dela, ker pridobijo konkretne delovne izkušnje in veščine. Na ZRSZ pravijo, da se v ta program lahko vključijo iskalci prve zaposlitve, ki so stari do vključno 29 let in imajo terciarno stopnjo izobrazbe, prijavljeni pa morajo biti v evidence brezposelnih oseb. Njihova zaposlitev mora trajati vsaj eno leto.

5 RAZISKAVA MED MLADIMI ISKALCI ZAPOSLOTITVE

5.1 Metodologija

Na podlagi zgoraj opisanega teoretičnega dela, bom v nadaljevanju izvedla še empirični del zaključne strokovne naloge. Empirični del zaključne strokovne naloge temelji na podatkih

pridobljenih preko anketnega vprašalnika. Oblikovala sem anketni vprašalnik, s pomočjo katerega bom lahko, na podlagi pridobljenih podatkov, analizirala zastavljena raziskovalna vprašanja.

5.2 Namen in cilj

Namen empiričnega dela zaključne strokovne naloge je preučiti, kakšen je trenutni položaj in mnenje mladih iskalcev zaposlitve o brezposelnosti mladih iskalcev zaposlitve ter o vzroku in posledicah, ki jih nastala situacija nosi s seboj. Cilj empiričnega dela zaključne strokovne naloge je, da na podlagi pridobljenih odgovorov, podam predloge za zmanjšanje brezposelnosti mladih v Sloveniji.

5.3 Izvedba ankete

Anketni vprašalnik sem izvedla meseca junija 2015 s pomočjo spletne aplikacije Ika, objavila pa v Facebook skupini – Iščem/nudim zaposlitev. Za pomoč pri zbiranju podatkov sem prosila tudi Študentski servis, ki je na mojo prošnjo pozitivno odgovoril in anketni vprašalnik objavil na njihovem Facebook profilu. Za objavo preko družbenega omrežja Facebook sem se odločila z namenom, da pridobim odgovore mladih iskalcev zaposlitve iz različnih koncev Slovenije. Anketni vprašalnik je bil anonimen in je vseboval 20 vprašanj. Anketni vprašalnik je želelo rešiti 732 ljudi, vendar je bilo zaradi pogoja, da anketo izpolnijo le mladi iskalci zaposlitve (stari od 15 do 29 let), ustreznih odgovorov 500. V analizi sem upoštevala samo **veljavne odgovore**.

Opozorila bi le, da se število anketiranih pri nekaterih vprašanjih razlikuje. Do tega prihaja predvsem zaradi postavitve pogojev pri določenih vprašanjih, zato se nekatera vprašanja pokažejo samo tistim anketirancem, ki so izbrali pritrden odgovor in se jim je na ta način prikazal naslednji sklop vprašanj. Pri vsakem anketnem vprašanju je posebej podano število udeležencev, ki so posamezno vprašanje veljavno izpolnili. Anketni vprašalnik sem razdelila na 4 sklope:

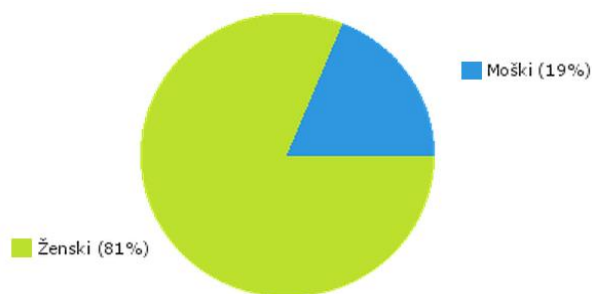
- prvi sklop: socialno-demografski podatki (spol, starost, status, izobrazba, lokacija);
- drugi sklop: iskanje zaposlitve in delovne izkušnje;
- tretji sklop: vpliv brezposelnosti na anketirance in njihovi občutki;
- četrti sklop: nameni v prihodnosti, če ne dobijo zaposlitve.

5.4 Analiza ankete

- *Spol anketirancev*

V raziskavi je sodelovalo 500 anketirancev, od tega je vključenih 95 moških (19%) in 405 žensk (81%). Na sliki 4 prikazujem delež ženskih in delež moških, ki so sodelovali v raziskavi.

Slika 4: Spol anketirancev

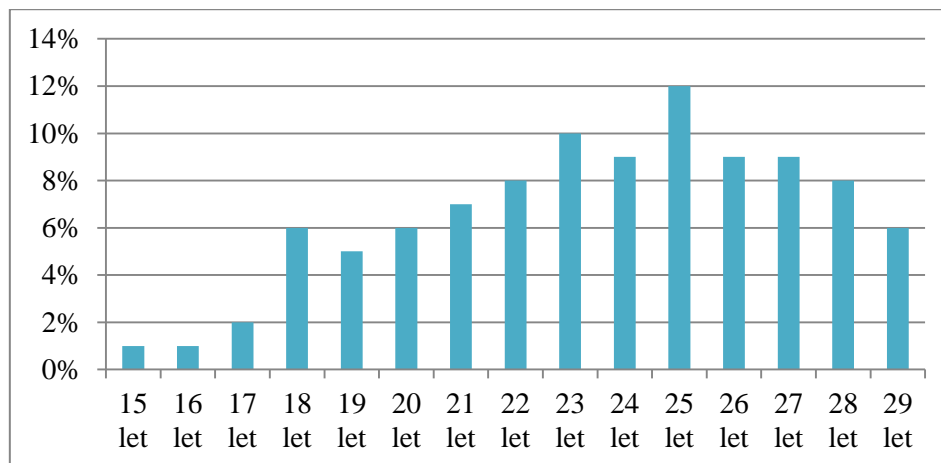

Že v teoretičnem delu sem zapisala nekaj malega o oteženem položaju žensk pri zaposlovanju. O oteženi zaposljivosti žensk lahko razberemo iz rezultatov, saj med anketiranimi mladimi iskalci zaposlitve prevladujejo ženske. Podatki se skladajo z rezultati Statističnega urada Republike Slovenije, kjer so meseca aprila 2015 zabeležili, da se je stopnja registrirane brezposelnosti v večji meri znižala pri moških (za 0,4 odstotne točke) kot pri ženskah (0,2 odstotne točke).

- *Starost anketirancev*

Povprečna starost anketirancev znaša 23,5 let. Na sliki 5 prikazujem gibanje starosti anketirancev.

Slika 5: Starost anketirancev

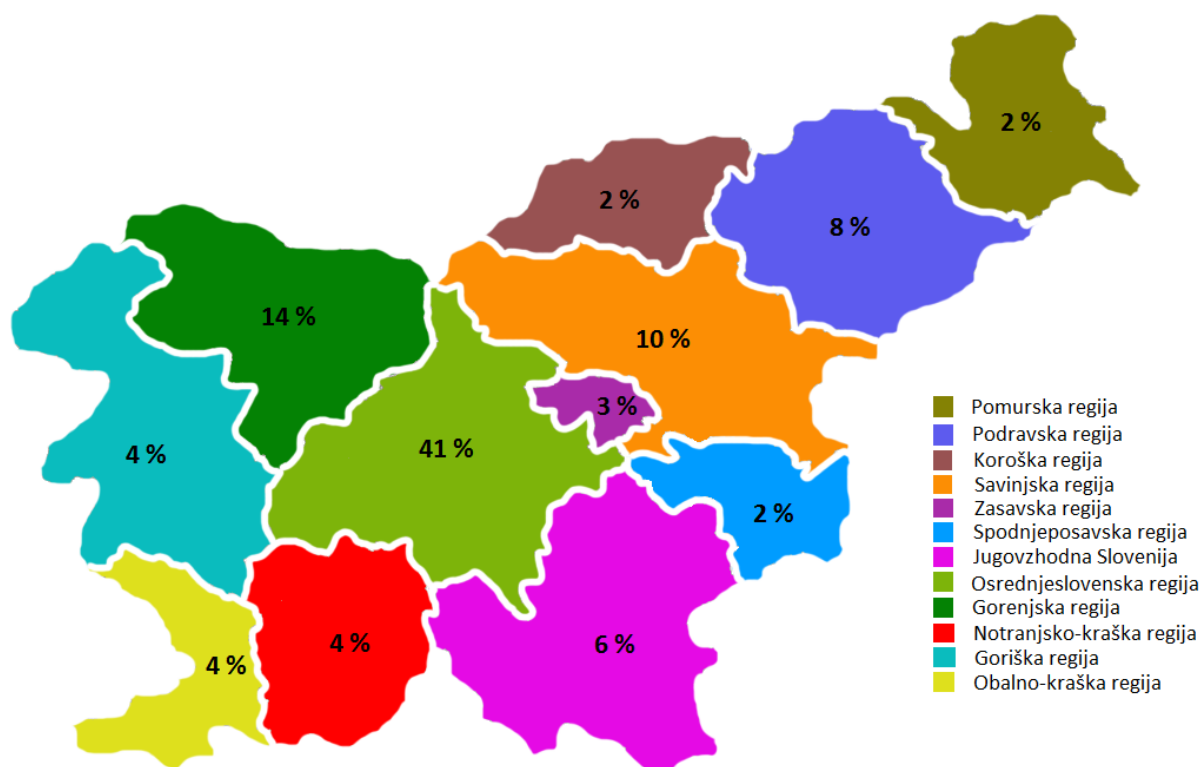

Med 500 anketiranci prevladujejo stari 25 in 23 let. 25 let je starih 60 anketirancev (12%) in 23 let je starih 52 anketirancev (10%). Nato sledijo stari 27 let (47 anketirancev), 24 let (46 anketirancev) in 26 let (44 anketirancev), ki predstavljajo 9% izmed vseh udeležencev. Stari 28 in 22 let predstavljajo 8% (38 anketirancev) izmed vseh udeležencev. 7% (36 anketirancev) je starih 21 let. Nato sledijo stari 18 let (31 anketirancev), 20 let (29 anketirancev) in 29 let (28 anketirancev), ki predstavljajo 6% izmed vseh udeležencev. V manjših odstotkih sledijo še naslednji: 5% (26 anketirancev) je starih 19 let, 2% (12 anketirancev) je starih 17 let, 1% (7 anketirancev) je starih 16 let in 1% (5 anketirancev) je starih 15 let.

- *Regija prebivanja anketirancev*

Iz statističnih regij Slovenije jih izmed 500 anketirancev največ prihaja iz osrednjeslovenske regije, teh je 41% (207 anketirancev). Na sliki 6 prikazujem regije prebivanja anketirancev.

Slika 6: Regija prebivanja anketirancev

Iz gorenjske regije jih je 14% (71 anketirancev), 10% (51 anketirancev) iz savinjske regije, 8% (41 anketirancev) iz podravske regije ter 6% (32 anketirancev) iz jugovzhodne Slovenije. V manjših odstotkih sledijo še iz naslednjih regij: 4% (20 anketirancev) iz obalno-kraške regije, 4% (19 anketirancev) iz goriške regije, 4% (18 anketirancev) iz notranjsko-kraške regije, 3% (14 anketirancev) iz zasavske regije, 2% (11 anketirancev) iz spodnjeposavske regije, 2% (8 anketirancev) iz pomurske regije ter 2% (8 anketirancev) iz koroške regije.

- *Dokončana izobrazba*

Izmed 500 anketirancev jih ima 38 (8%) dokončano osnovno šolo, 275 anketirancev (55%) jih ima dokončano poklicno ali srednjo šolo, 27 anketirancev (5%) jih ima dokončano višjo šolo, 138 anketirancev (28%) jih ima dokončano visoko ali univerzitetno šolo, 20 anketirancev (4%) jih ima dokončan magistririj in 2 anketiranca (0%) imata dokončan doktorat. Razberemo lahko, da ima največ anketirancev dokončano poklicno ali srednjo šolo, sledijo pa tisti z dokončano visoko ali univerzitetno šolo.

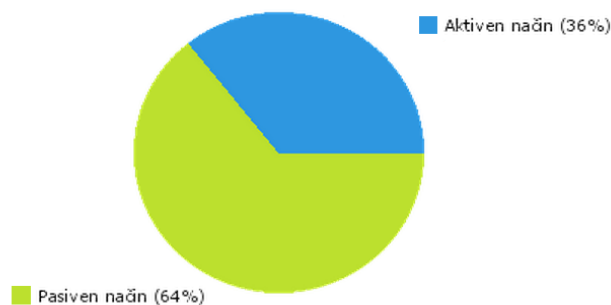
- *Trenutni status*

Izmed 500 anketirancev jih je trenutno 73 (15%) dijakov, 122 (24%) je rednih študentov, 42 (8%) jih izredno študira, 49 (10%) je absolventov, 166 (33%) jih je brezposelnih (prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje), 30 (6%) je zaposlenih, vendar vseeno iščejo novo zaposlitev, ter 18 anketirancev (4%) je navedlo druge statuse. Med teh 4% sodijo večinoma brezposelni, ki niso prijavljeni na Zavodu za zaposlovanje, izredni dijak (izobraževanje odraslih), ter mama na porodniški, ki išče zaposlitev. Tisti, ki so brezposelni, vendar niso prijavljeni na Zavod za zaposlovanje, menijo, da je prijava nesmiselna, saj ti dela ne najdejo, ampak je delo potrebno poiskati sam.

- *Način iskanja zaposlitve*

Načinov iskanja zaposlitve je kar nekaj, razdelimo pa jih na aktivne in pasivne načine iskanja zaposlitve. Glede na zapisano, o uspešnem načinu iskanja zaposlitve v teoretičnem delu, me rezultati tega vprašanja ne presenečajo. Na sliki 7 prikazujem delež iskanja zaposlitve na aktiven in pasiven način iskanja.

Slika 7: Način iskanja zaposlitve

Anketa je namreč pokazala, da jih izmed 453 anketirancev na aktiven način iskanja zaposlitve išče zaposlitev 36% (162 anketirancev) medtem, ko na pasiven način iskanja zaposlitve kar 64% (291 anketirancev). Ugotavljam, da jih večina išče na napačen način, iskati bi morali na aktiven način, ker si tako zagotovijo večje možnosti, da uspešno najdejo zaposlitev.

- *Katero zaposlitev iščejo?*

Med 449 anketirancev je 67% iskalcev prve zaposlitve, 19% iskalcev druge zaposlitve, 7% iskalcev tretje zaposlitve in 8% iskalcev zaposlitve, ki so zamenjali več kot tri zaposlitve in iščejo novo zaposlitev. Izmed vseh anketirancev je največ tistih, ki iščejo prvo zaposlitev. Za

delodajalce so najmanj privlačni predvsem zaradi pomanjkanja delovnih izkušenj, zato sem želela raziskati, koliko izkušenj imajo dejansko mladi iskalci zaposlitve¹.

- *Koliko časa iščejo zaposlitev?*

Med 449 anketirancev jih 41% (186 anketirancev) išče zaposlitev 1-3 mesecev, 16% (70 anketirancev) jih išče 3-6 mesecev, 17% (78 anketirancev) jih išče več kot pol leta, 17% (77 anketirancev) išče več kot 1 leto in 8% (38 anketirancev) že več kot 2 leti. Mladi naj bi v približno osmih mesecih našli zaposlitev. Rezultati tega vprašanja so spodbudni, saj jih večji odstotek išče manj kot pol leta. Potrebno bi bilo raziskati mlade, ki so dobili zaposlitev, ter jih vprašati, v kolikšnem času so zaposlitev našli.

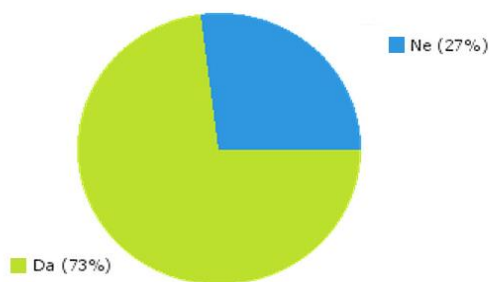
- *Koliko prošenj so poslali?*

Med 450 anketirancev jih je 33% (148 anketirancev) poslalo do 5 prošenj, 15% (69 anketirancev) jih je poslalo od 6 do 10 prošenj, 15% (67 anketirancev) jih je poslalo od 11 do 20 prošenj, 13% (58 anketirancev) jih je poslalo od 21 do 50 prošenj in 24% (108 anketirancev) jih je poslalo več kot 50 prošenj.

- *Ali se zdi iskanje zaposlitve težko?*

Od 450 anketiranih jih 27% (122 anketirancev) meni, da iskanje zaposlitve ni težko, medtem ko jih kar 73% (328 anketirancev) meni, da je iskanje zaposlitve težko in naporno. Na sliki 8 prikazujem delež odgovorov, kjer anketiranci opredeljujejo težavnost iskanja zaposlitve.

Slika 8: *Ali je težko najti zaposlitev?*

S tem vprašanjem želim ugotoviti, zakaj jih večina meni, da je težko najti zaposlitev, torej kakšni so njihovi pogledi, oziroma katere razloge navajajo. Mnenja so skorajda enotna, saj jih večina meni, da je iskanje zaposlitve težko, ker delodajalci dajejo največ poudarka na delovne izkušnje. Menijo, da imajo delodajalci previsoke zahteve glede izkušenj, še posebej če si iskalec prve zaposlitve in nimaš pričakovanih delovnih izkušenj. Večina jih meni tudi, da lahko zaposlitev

¹ O trajanju delovnih izkušenj mladih iskalcev zaposlitve bo več govora pri 13. vprašanju.

dobiš samo preko zvez in poznanstev, saj so kandidati že vnaprej izbrani (večina razpisov naj bi bila objavljena samo zato, ker morajo biti po zakonu objavljeni). Nekateri menijo, da je trg dela premajhen in da ni ustreznih delovnih mest za dokončano izobrazbo, zato ne dobijo priložnosti, da se izkažejo na svojem področju. Za druga področja pa imajo previsoko izobrazbo, oziroma naj bi delodajalci iskali samo tiste z nižjo izobrazbo in hkrati večletnimi izkušnjami. Večina jih poudarja, da se potencialni delodajalci ne odzivajo na poslane prošnje. Ker ni nobenih odgovorov s strani delodajalcev, iskalci zaposlitve sploh ne vedo na čem so, zato dobivajo občutek obupanosti in posledično jim upada motivacija. Menijo da je ravno s tega vidika prisotno veliko negotovosti in stresa. Zavedajo se, da je v iskanje zaposlitve potrebno vlagati veliko časa, raziskati potencialno podjetje in se posvetiti vsaki prošnji posebej, saj je konkurenca na trgu dela velika in močna.

- *Ali so med izobraževanjem opravljali delo preko študentskega servisa?*

Med 448 anketirancev jih je 86% (385 anketirancev), ki so med izobraževanjem opravljali delo preko študentskega servisa in 14% (63 anketirancev), ki niso opravljali nobenega dela preko študentskega servisa. Razvidno je, da je velik odstotek anketirancev opravljalo delo preko študentskega servisa, iz česa lahko sklepam, da nekaj delovnih izkušenj že imajo.

- *Koliko različnih del so opravljali preko študentskega servisa?*

Med 384 anketirancev jih je 66% (253 anketirancev) opravljalo do 5 različnih del, 26% (99 anketirancev) jih je opravljalo od 6 do 10 različnih del, 6% (23 anketirancev) jih je opravljalo od 11 do 20 različnih del in 2% (9 anketirancev) jih je opravljalo več kot 20 različnih del. Zaželeno je, da bi bil odstotek z več kot 20 različnimi deli večji. Tako bi mladi iskalci zaposlitve imeli več izkušenj z različnih področjih dela in posledično večje možnosti za priložnost, da se izkažejo pri delodajalcu.

- *Koliko časa so opravljali delo, oziroma koliko delovnih izkušenj imajo?*

Med 384 anketirancev jih ima 7% (25 anketirancev) od 1 do 3 mesecev delovnih izkušenj, 8% (30 anketirancev) jih ima od 3 do 6 mesecev delovnih izkušenj, 8% (31 anketirancev) jih ima več kot pol leta delovnih izkušenj, 9% (33 anketirancev) jih ima približno 1 leto delovnih izkušenj, 10% (40 anketirancev) jih ima približno 2 leti delovnih izkušenj, 51% (197 anketirancev) ima več kot 2 leti delovnih izkušenj. Preostalih 7% (28 anketirancev) navaja različna delovna leta. Nekaj anketirancev ima 4-5 let delovnih izkušenj, večina jih je delala ves čas med izobraževanjem in ima 5-7 let delovnih izkušenj, so pa tudi tisti z 8-10 leti delovnih izkušenj. Večina anketirancev izpostavlja, da delodajalci iščejo samo tiste z delovnimi izkušnjami. Po rezultatih tega odgovora sklepam, da imajo mladi iskalci zaposlitve vseeno nekaj let delovnih izkušenj, saj jih je več kot polovica navedla več kot dve leti delovnih izkušenj, kar pa ni malo.

- *Ali bodo izkušnje pridobljene preko študentskega servisa koristile v prihodnosti?*

Med 381 anketirancev jih 79% (300 anketirancev) meni, da jim bodo pridobljene izkušnje koristile v prihodnosti, medtem ko jih 21% (81 anketirancev) meni, da bodo te izkušnje nekoristne. Predvidevam, da menijo, da so izkušnje nepomembne v prihodnosti predvsem tisti, ki med izobraževanjem delajo neko delo, izobražujejo pa se za nekaj povsem drugega. Recimo, da morajo delati zato, da si plačajo stroške povezane s študijem, ki si ga drugače ne morejo privoščiti, zato so primorani delati kakršnokoli delo. Torej predvsem s tega vidika jim izkušnje ne bodo koristile pri njihovi zaposlitvi s področja izobraževanja. Čeprav menim, da je kakršnakoli izkušnja vedno boljše, kot pa biti brez izkušenj.

- *Po pomembnosti razvrščene prednosti mladih iskalcev zaposlitve, ki jih delodajalci iščejo*

Izmed 425 anketirancev jih je na prvo mesto postavilo delovne izkušnje 65%, na drugo mesto obvladovanje tujih jezikov (28%), na tretje mesto računalniško spretnost (22%), četrto mesto sposobnost prilagajanja (18%), peto mesto sposobnost reševanja problemov (20%), šesto mesto zavzema sveže in najnovejše znanje (14%) ter zadnje, sedmo mesto, sposobnost delovanja v timu (23%).

- *Najpogostejše iskanje zaposlitve*

Med 425 anketirancev jih 24% (100 anketirancev) najpogosteje išče zaposlitev preko Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje, 3% (13 anketirancev) jih išče zaposlitev preko zaposlitvenih agencij, 57% (244 anketirancev) jih najpogosteje išče zaposlitev preko spleta, 5% (23 anketirancev) jih išče preko objav podjetij, 7% (28 anketirancev) jih išče preko poznanstev in 4% (17 anketirancev) jih je navedlo druge možnosti iskanja zaposlitve. Vsi iskalci zaposlitve navajajo, da iščejo zaposlitev preko vseh zgoraj naštetih načinov, dodajajo pa še iskanje preko objav na oglašnih deskah, na socialnih omrežjih, v časopisih in preko študentskega servisa.

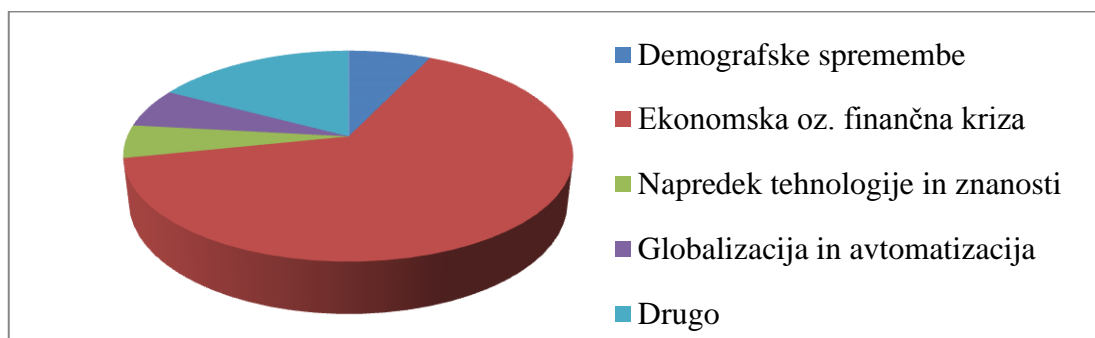
- *Katere izmed naštetih zaposlitvenih agencij poznajo?*

V Sloveniji obstaja okoli 200 zaposlitvenih agencij, ki podjetjem pomagajo pri iskanju ustreznega kadra. Zanima me predvsem, koliko anketirancev pozna najbolj uspešne zaposlitvene agencije. Izmed več možnih odgovorov je 415 anketirancev na prvo mesto po prepoznavnosti postavilo MojaZaposlitev.si (362 anketirancev oziroma 87%) in Mojedelo.com (359 anketirancev oziroma 87%). Nato sledijo Addeco.si (246 anketirancev, oziroma 59%), Kariera.si (198 anketirancev, oziroma 48%), Mservis.si (164 anketirancev, oziroma 40%), Manpower.si (134 anketirancev, oziroma 32%), Atama.si (37 anketirancev) in Kadis.si (36 anketirancev) zavzemata 9% ter Profil.si (25 anketirancev, oziroma 6%). Advise.si (17 anketirancev), Natonhr.com (17 anketirancev), Competo.si (16 anketirancev) in Trescon.si (16 anketirancev) zavzemajo 4%, Interim.si (14 anketirancev, oziroma 3%) in najmanj prepoznaven Axent.si (7 anketirancev, oziroma 2%).

- *Glavni vzrok za brezposelnost mladih v Sloveniji*

Vzrokov za brezposelnost mladih je več, zato me zanima, kaj je po mnenju anketirancev glavni vzrok za trenutno stanje na trgu dela v Sloveniji. Na sliki 9 prikazujem nekatere izmed vzrokov za brezposelnost mladih v Sloveniji.

Slika 9: Glavni vzrok za brezposelnost mladih v Sloveniji

Med 416 anketirancev jih 7% (30 anketirancev) meni, da so za brezposelnost krive demografske spremembe, 64% (267 anketirancev) jih krivi ekonomsko oziroma finančno krizo, 5% (22 anketirancev) jih meni, da je vzrok napredek tehnologije in znanosti, 6% (26 anketirancev) jih meni, da je kriva globalizacija in avtomatizacija ter 17% (71 anketirancev) navaja druge vzroke za brezposelnost. Med druge vzroke brezposelnosti, kot najpomembnejši vzrok, večina krivi državno ureditev v zvezi z zaposlovanjem mladih. Menijo, da je finančna kriza namišljena oziroma da krize ni več, ampak je za to kriv politični sistem, ki ne odpravi pomanjkljivosti v sistemu zaposlovanja. Različne vrste subvencij za zaposlovanje mladih naj ne bi bile dovolj učinkovite, ampak je potrebno sistemsko nekaj spremeniti, da bodo delodajalci več zaposlovali. S tem bi se preprečil »beg možganov« oziroma množično izseljevanje mladih v tujino zaradi boljše prihodnosti, ki si je v svoji državi ne morejo zagotoviti. Na spletni strani poročil 24ur.com sem zasledila, da naj bi Madžarska celo ponujala enoletno mesečno izplačilo v znesku nad 300€ vsakemu mlademu, ki se bo vrnil nazaj v domovino, hkrati pa bo plačala še letalsko karto za povratek domov. Odziv je ogromen, saj se je že okoli 800 mladih vrnilo. Tudi v Sloveniji bi lahko razmislili o podobni spodbudi, vendar je prej treba zagotoviti delovna mesta. Med povpraševanjem in ponudbo dela prihaja do neskladij, saj naj bi izobraževalni sistem premalo gledal na dejanske potrebe na trgu dela. Med pomembnejši vzrok za brezposelnost mladih spada tudi dolga delovna doba. Delodajalci nočejo zaposlovati mladih, ker bi jih morali učiti, zato starejši vse dalj časa ostajajo v službah in mladi tako ne dobijo priložnosti. Tudi sama se strinjam, da bi 60-letniki lahko bili že upokojeni, prvotno že zaradi zdravja in pa zasluženega počitka, ter zaradi pregovora »na mladih svet stoji«, ker bi tako odstopili mesto mladim iskalcem zaposlitve, da izkažejo svoje znanje in sposobnosti.

- *Občutki, ko ne dobijo zaposlitve*

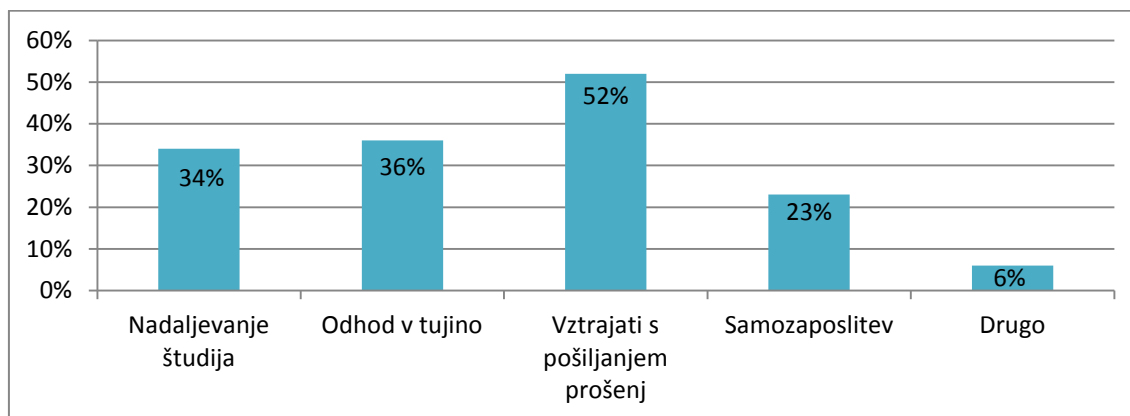
Kot sem že v teoretičnem delu zapisala, so posledice stresa lahko fiziološke, vedenjske ali psihične. Iz vsakega sklopa sem vzela vsaj eno posledico stresa z namenom, da ugotovim, ali se le te med seboj prepletajo.

Izmed več možnih odgovorov je izmed 413 anketirancev na prvo mesto 79% (326 anketirancev) postavilo zaskrbljenost glede prihodnosti. Ob tem jih 67% (275 anketirancev) občuti pomanjkanje volje in zanimanja, 49% (201 anketirancev) ima občutek nekoristnosti, 47% (194 anketirancev) izgubijo na samozavesti in 39% (163 anketirancev) ima občutek manjvrednosti, 35% (145 anketirancev) jih pesimistično razmišlja, 33% (135 anketirancev) je ob vsem tem že izčrpanih, 19% (79 anketirancev) se zapre vase, 15% (63 anketirancev) se prepira z najbližjimi in 13% (54 anketirancev) jih ima občutek osamljenosti. Torej lahko potrdim, da se posledice stresa med seboj prepletajo, saj so vsi možni odgovori vsaj 50 krat označeni.

- *Kaj nameravajo, če v kratkem ne dobijo zaposlitve*

Med več možnimi odgovori se jih je od 411 anketirancev največ odločilo, da bodo še naprej vztrajati s pošiljanjem prošenj 52% (213 anketirancev). Za odhod v tujino bi se odločilo 36% (147 anketirancev), za nadaljevanje študija 34% (139 anketirancev), za samozaposlitev 23% (94 anketirancev) in 6% (25 anketirancev) je navedlo druge rešitve. Na sliki 10 prikazujem namene anketirancev v prihodnosti.

Slika 10: Nameni, če ne dobijo zaposlitve

Med nekaj drugih možnosti sodijo prekvalifikacija poklica, iskanje s pomočjo mreženja, samozaposlitev in kupiti status za možnost dela preko študentskega servisa. Nekateri so primorani podaljšati bivanje pri starših, kar povzroča finančno odvisnost od staršev oziroma kasnejše osamosvajanje. Predvsem me je presenetil odgovor: samomor. Namreč te možnosti z namenom nisem dala kot izbiro med več možnimi odgovori, vendar se je vseeno pojavil. O porastu samomorov v obdobju finančne krize je že zapisano v teoriji, vendar v anketi nisem želela, da bi anketiranci pomislili na to možnost, žal pa se je ta odgovor vseeno pojavil.

SKLEP

Namen zaključne strokovne naloge je bil predstaviti, kako je v Sloveniji kriza vplivala na mlade iskalce zaposlitve, oziroma kateri dejavniki vplivajo na njih zaradi neuspešnega iskanja zaposlitve. S pomočjo izvedbe spletne ankete sem dosegla zastavljene cilje zaključne strokovne naloge. Pridobila sem odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja, katere komentiram v nadaljevanju.

- Kateri so vzroki za brezposelnost mladih v Sloveniji?

Na podlagi rezultatov lahko potrdim, da je vzrokov za brezposelnost mladih v Sloveniji kar nekaj. V nadaljevanju razlagam 3 vzroke, ki imajo največji vpliv na brezposelnost. Na brezposelnost je imela skoraj največji vpliv ekonomska kriza, ki je prizadela več držav članic EU. Gospodarsko stanje v Sloveniji se počasi izboljšuje in po najnovejših raziskavah sodeč, so obeti pozitivni. Po mnenju anketirancev je drugi vzrok, da ne dobijo zaposlitve pomanjkljivo izdelan sistema zaposlovanja. Pri povezavi med izobraževalnim sistemom in trgom dela prihaja do neskladij, saj anketiranci ne dobijo zaposlitve v svoji dokončani izobrazbi. Tretji vzrok za brezposelnost mladih pa naj bi bila dolga delovna doba.

Državi svetujem, da naj uskladi izobraževalni sistem s trgom dela, da se mladim iskalcem zaposlitve zagotovi možnost zaposlitve s področja njihove izobrazbe. Predlagam, da sprejme ukrep, kjer bi mladi med izobraževanjem imeli 3 dni v tednu izobraževanje, 2 dni v tednu pa bi delali v podjetju (lahko tudi obratno) z namenom pridobitve praktičnih izkušenj, ne samo teoretičnega znanja. Svetujem tudi, da država zniža starostno mejo za upokožitev in da tako prednost mladim, da izkažejo svoje sposobnosti.

- Ali država vlaga v zmanjšanje brezposelnosti mladih?

Na podlagi rezultatov lahko potrdim, da država vlaga v zmanjšanje brezposelnosti mladih, ampak vseeno ne dovolj. Anketiranci veliko omenjajo pomanjkanje delovnih izkušenj. Sicer jih je več kot 80% potrdilo, da so delali, oziroma delajo preko študentskega servisa. Večina jih ima tudi po več let delovnih izkušenj, zato predlagam delodajalcem, da za iskalce prve zaposlitve znižajo mejo zahtevanih delovnih izkušenj. Nihče se ni rodil z znanjem, ampak se vse naučimo tekom življenja, in ravno mladi smo tisti, ki se hitreje in lažje učimo. Od februarja letos je država uvedla beleženje delovnih izkušenj preko študentskega servisa in zvišanje urne postavke na minimalno 3,80€/h. Predlagam, da država minimalno urno postavko še zviša in sicer iz 3,80 €/h na vsaj 4,50 €/h. Ugotavljam, da pri iskanju zaposlitve prevladujejo predvsem ženske, saj jih je v anketi več kot 80% sodelujočih. Eden izmed vzrokov za izogibanje zaposlovanja žensk je daljša odsotnost z dela zaradi porodniškega dopusta. Predlagam, da sprejmejo ukrepe, kjer bodo razlike med spoloma izenačene, na primer subvencije za zaposlitev žensk, ki še nimajo otrok. Prednost tega je, da lažje uskladijo delo s privatnim življenjem, saj so še brez obveznosti in se lahko

prilagajajo. Pomembno se mi zdi tudi zato, ker se mladi zaradi pomanjkanja finančnih sredstev odločajo za kasnejše ustvarjanje družine.

- Ali mladi iskalci zaposlitve iščejo zaposlitev na pravi način?

Kot sem zapisala, poznamo aktiven in pasiven način iskanja zaposlitve. Več različnih virov navaja, da se je za uspešnejši način iskanja zaposlitve izkazal aktiven način, saj preko tega načina najde zaposlitev 80% iskalcev zaposlitve. V anketi se je izkazalo, da večina iskalcev (64%) zaposlitev išče na pasiven način, medtem ko jih le dobrih 36% iskalcev išče preko aktivnega načina. Na podlagi rezultatov lahko potrdim, da mladi iskalci zaposlitve iščejo zaposlitev na napačen način. Mladim iskalcem zaposlitve bi svetovala, da kombinirajo oba načina vendar z večjim poudarkom, da postanejo aktivni iskalci zaposlitve. Torej naj ne čakajo na objave prostih delovnih mest, ampak naj pregledajo sezname podjetij, ki največ zaposlujejo, se pozanimajo o potencialnem podjetju in jih v kakovostnem življenjepis oziroma prijavi prepričajo, da so boljši od ostalih iskalcev.

- Ali brezposelnost vpliva na zdravje mladih iskalcev zaposlitve?

Iz rezultatov ankete lahko razberemo, da jih je večina zaskrbljena glede prihodnosti. To je povsem razumljivo, saj se zaradi pomanjkanja finančnih sredstev težje osamosvojijo, težje pridejo do svojega lastnega stanovanja in posledično se kasneje odločijo za ustvarjanje družine. Analiza ankete je pokazala, da prvotno prevladujejo vedenjske posledice stresa, saj jih skoraj 70% občuti pomanjkanje volje in zanimanja, ter 50% anketirancev se jih počuti nekoristne. Izmed psiholoških posledic stresa zaznavajo upad samozavesti, pesimistično razmišljajo in imajo občutek, da so manjvredni. Tudi fiziološka posledica stresa se pojavlja, saj jih je 33% ob vsem tem neuspešnem iskanju že izčrpanih.

Na podlagi rezultatov lahko potrdim, da brezposelnost vpliva na zdravje mladih iskalcev zaposlitve. Mladim iskalcem zaposlitve bi svetovala, naj se čim več ukvarjajo s športnimi aktivnostmi, saj le te zmanjšujejo stres in vplivajo na zdravje ter dobro počutje. Od ostalih anketnih vprašanj sem pridobila odgovore, da delodajalci ne odgovarjajo na poslane prošnje. Zaradi te negotovosti ne vedo, na čem so, vpada jim motivacija in zaznavajo, da so pod stresom. S tega vidika bi svetovala, naj si vzamejo dovolj časa, da izdelajo kakovosten življenjepis. Veliko iskalcev zaposlitve pošlje formalen življenjepis, ki ni prilagojen za delo, na katerega se prijavljajo. Pomembno je, da izdelajo vsebinsko in oblikovno brezhiben življenjepis, kjer poudarijo svoje znanje in izkušnje, s katerim bodo prepričali delodajalci ter si izborili povabilo na razgovor. Delodajalcem svetujem, naj si kljub natrpanem urniku vzamejo čas in odgovorijo na dobljene prijave za delo. Fakultetam bi svetovala uvedbo obveznega seminarja² v povezavi s svetovanjem o iskanju zaposlitve in poudarkom na skrbi za zdravje. Državi bi svetovala o izvedbi ukrepov glede zdravja mladih, saj so zdravi mladi temelj vsake države. Za ekonomsko

² Na Ekonomski fakulteti v Ljubljani, je eden izmed pogojev za zaključek študija, udeležba seminarja za pripravo zaključne strokovne naloge.

uspešnost je pomembno, da se mladi lahko razvijajo v primernem okolju, kjer bodo lahko razvijali svoje sposobnosti, kreativnost in inovativnost.

Na podlagi izvedbe raziskave, lahko ugotovimo, da je v Sloveniji pomanjkanje delovnih izkušenj eden izmed glavnih vzrokov za brezposelnost mladih. Mladim svetujem, naj to pomanjkljivost poskušajo odpraviti z udeležbo na raznih delavnicah, prostovoljnim delom, tečaji ali projekti, torej karkoli, samo da so čim bolj dejavni, saj je vsaka izkušnja pomembna, delodajalcem pa naj izpostavijo ključne kompetence, v katerih so najboljši. Delodajalcem naj ponudijo nekaj, s čimer bodo izstopali iz množice ostalih kandidatov. Morajo biti motivirani ter pokazati svojo iznajdljivost in kreativnost, da jih prepričajo, da so ravno oni idealen kandidat za njihovo podjetje. Naj izkoristijo napredek tehnologije in v prihodnje začnejo iskati zaposlitev na način, ki po mnogih raziskavah velja za uspešnejši način - aktivni način iskanja zaposlitve.

Na spletu je veliko uporabnih nasvetov za pisanje kakovostnih življenjepisov in priprav na razgovor. Tukaj bi poudarila, da so se življenjepisi v zadnjih nekaj letih spremenili, in niso več taki, kot so nas jih učili pisati v srednjih šolah. Na spletu obstajajo tudi sezname podjetij, ki največ zaposlujejo. Priporočam, da se mladi iskalci zaposlitve pozanimajo o prav vseh podrobnostih podjetja in delodajalcem pokažejo, zakaj so prav oni pomembna pridobitev za podjetje. Lahko bi poskusili na kakšen izviren način, na primer da bi v podjetje osebno odšli in pustili v majhni darilni škatlici listek s svojimi kontaktnimi podatki, ter besedilom v smislu, da ne rabijo iskati novega zaposlenega, saj boljšega ne bodo našli.

Pri iskanju zaposlitve je priporočeno biti organiziran, zagnan ter vztrajen. Država mora v prihodnje poskrbeti za uspešen prehod mladih iz izobraževanja na trg dela. Ni zadosti, da se samo zaposlijo, ampak je za uspešen prehod na trg dela pomembno še veliko drugih dejavnikov. Pomembno je, da mladi dobijo redno in kakovostno zaposlitev, visoko plačo, nadaljnje možnosti za osebni in karierni razvoj, ter vzpostavitev ravnovesja med delom in osebnim življenjem. V prihodnje je potrebno več promovirati zdravje mladih brezposelnih (tudi vseh ostalih ljudi), ter jih spodbujati k vztrajnosti. Država se mora zavedati, da je že okoli 90% bolezni posledica stresa, zato mora v to več vlagati, da bi se odstotek znižal. Pomembno je predvsem zaradi tega, ker me je pri raziskavi, kjer sem spraševala o namenu v prihodnosti presenetil odgovor samomor. Take posledice je nujno potrebno preprečiti in vsem zagotoviti možnost finančne neodvisnosti. Državi svetujem, naj v prihodnje razmisli o podobni spodbudi, kot jo ima Madžarska. Mlade, ki so zapustili državo in odšli v tujino služiti denar, naj spodbudi, da se vrnejo domov. Tukaj naj jim omogočijo uspešno razvijanje, saj je mnogo mladih Slovencev, ki so uspešni v tujini, ker v Sloveniji nimajo te možnosti. Predvsem je torej pomembno, da se ustvarjajo nova delovna mesta, ne pa zapirajo ali prodajajo podjetja.

V prihodnje bi bilo zanimivo raziskati, kako bi v Sloveniji funkcioniral sistem izplačevanja tedenskih plač. Menim, da če imajo ljudje denar, si lahko privoščijo več stvari, torej več zapravljajo in denar kroži, tako pa vsi varčujejo in si ne morejo privoščiti luksuznih stvari oziroma storitev.

Literatura in viri

1. *Aktivni in pasivni pristop. Kako do prostih delovnih mest?*. Najdeno 16. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.studentski-servis.com/studenti/kariera/aktualno/aktivni-in-pasivni-pristop>
2. *Aktualni ukrepi aktivne politike zaposlovanja mladih*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu https://kc.uni-lj.si/v-srediscu/-/asset_publisher/iI1V78WdnFc3/content/aktualni-ukrepi-aktivne-politike-zaposlovanja-mladih
3. Bertoncej, B. (2011). *Praktične metode obvladovanja stresa*. Najdeno 1. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/345196/Prakti%C4%8Dne-metode-obvladovanja-stresa>
4. BMI Research. (2015). *Slovenia Pharmaceuticals & Healthcare Report*. 1-96.
5. Butterworth, P., Leach, L.S., Pirkis, J., & Kelaher, M. (2012). Poor mental health influences risk and duration of unemployment: a prospective study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 47(6), 1013-1021.
6. Böheim, R., Horvath, G.T., & Winter-Ebmer, R. (2011). Great expectations: Past wages and unemployment durations. *Labour Economics*, 18(6), 778.
7. Chen, L., Li, W., He, J., Wu, L., Yan, Z., & Tang, W. (2012). Mental health, duration of unemployment, and coping strategy: a cross-sectional study of unemployed migrant workers in eastern china during the economic crisis. *BMC Public Health*, 12, 597.
8. DEHEMS – Development of Higher Education Management Systems. (b.l.). *Employability of Graduates and Higher Education Management Systems – Summary of DEHEMS project results*. Najdeno 15. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.dehems-project.eu/static/uploaded/files/files/resoults/DEHEMS_SHORT_SUMMARY_final.pdf
9. *Delovni preizkus za mlade 2015*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/razpisi/razpisi?aid=1026
10. Dernovšek, M.Z., Gorenc, M., & Jeriček, H. (2006). *Ko te stresa stres: Kako prepoznati in zdraviti stresne, anksiozne in depresivne motnje*. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.
11. Dr. Elkin, A. (2014). *Obvladovanje stresa za telebane*. Ljubljana: Pasadena.

12. Dr. Looker, T., & Dr. Gregson, O. (1993). *Obvladajmo stres. Kaj lahko z razumom storimo proti stresu*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
13. Dvornik, Z. (b.l.). Stres. Najdeno 17. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.institutsatori.si/Stres.pdf>
14. Egan, M., Daly, M., & Delaney, L. (2015). Childhood psychological distress and youth unemployment: Evidence from two British cohort studies. *Social Science & Medicine*, 124, 11-17.
15. Grošelj, M. (2012). Bolni zaradi krize, še bolj bolni zaradi varčevanja. *Večer*, (117), 5.
16. *Iz faksa takoj praksa*. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/ugodnosti_pri_zaposlovanju/iz_faksa_takoj_praksa
17. *Jamstvo za mlade*. Najdeno 20. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.vlada.si/teme_in_projekti/jamstvo_za_mlade/
18. *Javno povabilo za zbiranje ponudb v okviru programa »Mentorstvo za mlade« (173. JP)*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.sklad-kadri.si/si/razvoj-kadrov/razpis/n/javno-povabilo-za-zbiranje-ponudb-v-okviru-programa-mentorstvo-za-mlade-173-jp/>
19. Kos, B. (2013). Z diplomom, brez službe in brez opcij? Obstajajo možnosti!. Najdeno 08. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.blazkos.com/z-diplomo-brez-sluzbe-in-brez-opcij-obstajo-moznosti.php>
20. Kos, D. (2014). Zaposlitvene agencije rastejo kot gobe po dežju. Najdeno 1. julija 2015 na spletnem naslovu http://www.siol.net/novice/gospodarstvo/lestvice_bizi_si/2014/09/zaposlitvene_agencije_rastejo_kot_gobe_po_dezju.aspx
21. Kovač, E. (2014). 10 namigov za obvladovanje stresa. Najdeno 1. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.24alife.com/sl/advice/stress/10-tips-to-manage-stress>
22. Krapež, M. (2009). Stres naš vsakdanji. *Delo*, (170), 25.
23. Kržan, M. (2014). Crisis in Slovenia: Roots, effects, prospects. *METU Studies and Development*, 41(3), 323-348.

24. Kuhar, M. & Reiter, H. (2012). Frozen transitions to adulthood of young people in Slovenia. *Sociologija*, 54(2), 211-226.
25. Kužet, Z. (2014). Kakšne so zaposlitvene možnosti. *Večer*, (132), 6.
26. *Lastnosti kandidatov*. Najdeno 18. junija 2015 na spletnem naslovu <http://kc.uni-lj.si/prednosti-mladih-diplomantov1>
27. Lavrič, M., Flere, S., Tavčar Krajnc, M., Klanjšek, R., Musil, B., Naterer, A., Kirbiš, A., Divjak, M., & Lešek, P. (2011). *Mladina 2010*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
28. MacFadden, D. (2011). A few rules for young job searchers; Spread the word that you're looking and make yourself presentable. *The Vancouver Sun*, C.6.
29. *Madžarska mladim izseljencem plačuje, da se vrnejo nazaj domov*. Najdeno 05. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.24ur.com/novice/svet/madzarska-mladim-izseljencem-placuje-da-se-vrnejo-nazaj-domov.html>
30. Marginean, S. (2014). Youth Unemployment in Romania: Post-crisis Challenges. *Procedia Economics and Finance*, 16, 613-620.
31. MDDSZ. (2011). Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015. Najdeno 21. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/smernice_apz_2012_2015.pdf
32. MDDSZ. (2015). Letno poročilo o izvajanju ukrepov države na trgu dela za leto 2014. Najdeno 21. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/LP_2014.pdf
33. Melink, M., & Pavlin, S. (2013). Vloga učenja in poučevanja v visokošolskih programih s perspektive zaposlitvenih karier slovenskih diplomantov. Najdeno 18. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/zalozba/melink_pavlin_vloga_ucenja.pdf
34. Mihi-Ramírez, A., Rudžionis, A., & Kumpikaitė, V. (2014.) European economic migration flow, Earnings and Unemployment in Decade of 2000. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 110, 122-129.
35. Mladina 2013. (2014). Življenje v času deziluzij, tveganja in prekarnosti – Strnjeno poročilo. Najdeno 03. junija 2015 na spletnem naslovu http://mfdps.si/Files//Knjiznica/MLADINA-2013_Strnjeno-porocilo.pdf

36. *Načini iskanja zaposlitve*. Najdeno 07. maja 2015 na spletnem naslovu <https://kc.uni-lj.si/nacini-iskanja-zaposlitve>
37. Nastič, N. (2014). Brezposelnost mladih je danes slovenski in evropski problem številka ena. Najdeno 23. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.spletniklin.si/index.asp?p=novinarstvointernet&pp=&ppp=prispevek&clanek_id=381
38. *Nasveti za iskanje zaposlitve*. Najdeno 08. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.studentski-servis.com/studenti/kariera/kje-kako-iskati/nasveti-za-iskanje-zaposlitve>
39. *Navodila za učinkovito iskanje prve zaposlitve 5: Kako začeti iskati prosta delovna mesta?*. Najdeno 16. junija 2015 na spletnem naslovu <https://www.mojedelo.com/novice/navodila-za-ucinkovito-iskanje-prve-zaposlitve-5-kako-zacet-iskati-prosta-delovna-mesta-2725>
40. Noliml, D. (2013). Ja, kriza vpliva na vaše zdravje. *Mladina*. Najdeno 15. maja 2015 na spletnem naslovu <http://www.mladina.si/119509/ja-kriza-vpliva-na-vase-zdravje/>
41. *Obvestila*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.ess.gov.si/obvestila/obvestilo?aid=810>
42. O'Campo, P., Molnar, A., Ng, E., Renahy, E., Mitchell, C., Shankardass, K., St. John, A., Bambra, C., & Muntaner C. (2015). Social welfare matters: A realist review of when, how, and why unemployment insurance impacts poverty and health. *Social Science & Medicine*, 132, 88-94.
43. *Oprostitev plačila prispevkov za zaposlitev mladih*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/delodajalci/financne_spodbude/ugodnosti_pri_zaposlovanju/oprostitev_placila_prispevkov_mladi
44. P.R. (2015, 29. marec). Kako do super službe?. Oglasna priloga Nedela in Nedeljskih novic. *NeDelo*. 13, 20.
45. Palčič, D. (b.l.). Prvi koraki do zaposlitve. *Zbirka Kariera*. Najdeno 18. junija 2015 na spletnem naslovu <file:///C:/Users/Uporabnik/Downloads/Prvi%20koraki%20do%20zaposlitve.pdf>

46. Pirc, V. (2009). Dr. Mirjana Ule, socialna psihologinja. *Mladina*. Najdeno 18. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.mladina.si/47533/dr-mirjana-ule-socialna-psihologinja/>
47. *Podjetno v svet podjetništva 2014*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.rcr-zasavje.si/si/projekti/17-podjetno-v-svet-podjetnistva-2013.html>
48. Podmenik, D. (2013). *Kako do ustrezne zaposlitve?. Diplomanti v času družbene krize*. Ljubljana: IRSA – Inštitut za razvojne in strateške analize.
49. *Postani aktiven iskalec zaposlitve*. Najdeno 16. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.zaposlen.com/postani-aktiven-iskalec-zaposlitve.html>
50. *Problem zaposlovanja mladih*. Najdeno 22. aprila 2015 na spletnem naslovu <http://www.diplomska.com/problem-zaposlovanja-mladih/>
51. *Programi*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi
52. Remec, B. (2014). Pozitivni učinki na zaposljivost in zaposlitveno mobilnost. *Kmečki glas*, (42), 21.
53. S faksa takoj praksa. (2014). *Večer*, (295), 6.
54. Smrekar, L. (2015). Služba, zveze, poznanstva in priporočila. *Finance*, (33), 15.
55. *Stopnja registrirane brezposelnosti je v aprilu 2015 znašala 12,5 %*. Najdeno 07. julija 2015 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/prikazinovico?id=5260&naslov=Aktivno-prebivalstvo-Slovenija-april-2015>
56. *Stres*. Najdeno 17. junija 2015 na spletnem naslovu <http://www.lek.si/si/skrb-za-zdravje/bolezni-in-simptomi/osrednji-zivcni-sistem/stres/>
57. Ščuka, A. (2015). Več diplomantov kot služb. *Žurnal 24*, (1), 1.
58. Toplak, S. (2014). Kdo bo imel v Sloveniji službo v letu 2030?. *Finance*, (201), 10.
59. Treven, S. (2005). *Premagovanje stresa*. Ljubljana: GV založba.
60. *Tudi aprila manj brezposelnih*. Najdeno 20. aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/trg_dela/aktualno_o_trgu_dela

61. *Ukrepi za zaposlovanje in usposabljanje*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/jamstvo_za_mlade/ukrepi_za_zaposlovanje_in_usposabljanje/#c18940
62. Ule, M. (2012). Družbeni vidiki zdravja in medicine. *Socialno delo*, 51(1-3), 5-14, 205, 211.
63. UMAR - Urad za makroekonomske analize in razvoj. (2015). Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2015. Najdeno 03. Junija 2015 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/analiza/Pomladanska_napoved_2015/Pomladanska_napoved_gospodarskih_gibanj_publikacija.pdf
64. *Vračilo prispevkov za prvo zaposlitev*. Najdeno 19. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/zaposlovanje/vracilo_prispevkov_prva_zaposlitev
65. Zaletel, A., & Prah, G. (2012). *Kako uspešno iskati zaposlitev*. Ljubljana: Moje delo d.o.o.
66. Zamfir, V. (2012). The effects of unemployment on social issues and health matters. *Review of Economic Studies and Research Virgil Madgearu*, 5(1), 125-144.
67. *Zaposlitev*. Najdeno 22. aprila 2015 na spletnem naslovu <http://www.diplomska.com/zaposlitev/>
68. Zaradi krize vedno več samomorov. (2014). *Primorske novice*, (1), 1.
69. Znidarsic, J., Bernik, M., & Maric, M. (2011). The impact of the Economic Crisis on Youth Employment in Slovenia. *Chinese Business Review*, 10(9), 701-713.
70. ZRSZ. (2013). Mladi in trg dela. Najdeno 05. junija 2015 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/4809/mladi_in_trg_dela.pdf
71. ZSSS. (2013). Problemska analiza položaja mladih na trgu dela v luči agende dostojnega dela. Najdeno 08. Aprila 2015 na spletnem naslovu http://www.sindikatzsss.si/attachments/article/1076/ProblemskaAnalizaPolozajaMladih_DecentProjectForDecentWork_SindikatzsssMladiPlus.pdf
72. Žišt, F. (2015). Za večjo socialno in ekonomsko varnost študentov. *Večer*, (26), 3.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Anketni vprašalnik.....	1
Priloga 2: Seznam kratic	5

Priloga 1: Anketni vprašalnik

1. Spol

- Moški
- Ženski

2. Starost _____

3. V kateri regiji prebivate?

- Pomurska regija
- Podravska regija
- Koroška regija
- Savinjska regija
- Zasavska regija
- Spodnjeposavska regija
- Jugovzhodna Slovenija
- Osrednjeslovenska regija
- Gorenjska regija
- Notranjsko - kraška regija
- Goriška regija
- Obalno - kraška regija

4. Vaša dokončana izobrazba

- Osnovna šola
- Poklicna ali srednja šola
- Višja šola
- Visoka ali univerzitetna šola
- Magisterij
- Doktorat

5. Vaš trenutni status?

- Dijak
- Redni študent
- Izredni študent
- Absolvent
- Brezposelen (prijavljen-a na Zavodu zazaposlovanje)
- Zaposlen, vendar iščem novo zaposlitev
- Drugo

6. Ali iščete zaposlitev na aktiven ali pasiven način? *(Pri aktivnih metodah sami pridete do podjetja in ga prepričate da ste vi ustrezen kandidat, še preden začne aktivno oglaševati na trgu dela. Pri pasivnih metodah čakate, da bo podjetje objavilo oglas)*

- Aktiven način
- Pasiven način

7. Katero zaposlitev iščete?

- Sem iskalec prve zaposlitve
- Druga zaposlitev
- Tretja zaposlitev
- Zamenjal/a sem več kot tri zaposlitve

8. Koliko časa že iščete zaposlitev?

- 1-3 mesecev
- 3-6 mesecev
- več kot pol leta
- več kot 1 leto
- več kot 2 leti

9. Koliko prošenj ste do sedaj poslali?

- 0-5
- 06-10
- 11-20
- 21-50
- več kot 50

10. Ali se vam zdi iskanje zaposlitve težko?

- Ne
- Da, ker

11. Ali ste med izobraževanjem opravljali delo preko študentskih servisov?

- Da
- Ne

12. Koliko različnih del ste opravljali preko študentskega servisa?

- 0-5
- 06-10
- 11-20
- več kot 20

13. Koliko časa ste opravljali delo oz. koliko delovnih izkušenj imate?

- 1-3 mesecev
- 3-6 mesecev
- več kot pol leta
- 1 leto
- 2 leti

- več kot 2 leti
- drugo

14. Ali menite, da vam bodo nekoč izkušnje pridobljene preko študentskega servisa koristile?

- Da
- Ne

15. Razvrstite po pomembnosti naslednje prednosti mladih iskalcev, ki so za delodajalce najpomembnejše

Razpoložljive kategorije:	0/7	Razvrščene kategorije:
Računalniška spretnost		1.
Obvladovanje tujih jezikov		2.
Sveže in najnovejše znanje		3.
Delovne izkušnje		4.
Prilagajanje		5.
Sposobnost reševanja problemov		6.
Timsko delo		7.

16. Kje najpogosteje iščete zaposlitev?

- Zavod Republike Slovenije zazaposlovanje
- Zaposlitvene agencije
- Preko spleta
- Objave podjetij, ki me zanimajo
- Preko poznanstev
- Drugo

17. Katere izmed naštetih zaposlitvenih agencij poznate?

Možnih je več odgovorov

- Mojedelo.com
- Addeco.si
- Kariera.si
- Manpower.si
- Interim.si
- Advise.si

- Mservis.si
- MojaZaposlitev.si
- Kadis.si
- Natonhr.com
- Atama.si
- Competo.si
- Trescon.si
- Axent.si
- Profil.si

18. Kaj je po vašem mnenju glavni vzrok za brezposelnost mladih v Sloveniji?

- Demografske spremembe
- Ekonomska oz. finančna kriza
- Napredek tehnologije in znanosti
- Globalizacija in avtomatizacija
- Drugo

19. Kakšni so vaši občutki, ko dobivate negativne odgovore za delo?

Možnih je več odgovorov

- Občutek manjvrednosti
- Izguba samozavesti
- Prepiranje z najbližjimi
- Zaprtost vase
- Izčrpanost
- Pomanjkanje volje in zanimanja
- Občutek nekoristnosti
- Osamljenost
- Zaskrbljenost glede prihodnosti
- Pesimistično razmišljanje

20. Kaj od naštetega nameravate, če v kratkem ne dobite zaposlitve?

Možnih je več odgovorov

- Nadaljevanje študija
- Odhod v tujino
- Še naprej vztrajati s pošiljanjem prošenj
- Samozaposlitev
- Drugo

Priloga 2: Seznam kratic

1. **APZ** - Aktivna politika zaposlovanja
2. **CEPYUS** - Center za raziskovanje postjugoslovanskih družb
3. **MDDSZ** - Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
4. **RCR** - Regionalni center za razvoj
5. **SiNAPSA** - Slovensko društvo za nevroznanost
6. **UMAR** - Urad za makroekonomske analize in razvoj
7. **ZRSZ** - Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
8. **ZSSS** - Zveza svobodnih sindikatov Slovenije